

วารสาร
ประวัติศาสตร์
ธรรมศาสตร์

THE THAMMASAT

**JOURNAL
OF
HISTORY**

กรณีห้องเรียนเพศวิถี: สิทธิความหลากหลายทางเพศ
กับชายแดนใต้/ปาตานี
SOGIE Rights and Thailand's
Southern Border Provinces/PATANI:
The Case of Buku's Gender and Sexuality Classroom

อันธิมา แสงชัย
Anticha Sangchai

อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
E-mail: anticha.d@psu.ac.th

บทคัดย่อ

กรณีห้องเรียนเพศวิถี คือปรากฏการณ์ที่ห้องเรียนเพศวิถีและสิทธิมนุษยชน ร้านหนังสือบูคู และสองผู้ก่อตั้งองค์กร ซึ่งหนึ่งในนั้นคือตัวผู้เขียนบทความเอง ถูกโจมตีด้วยการใช้ข้อความแสดงความเกลียดชังและเหยียดเพศในสื่อสังคมออนไลน์ โดยภาคประชาสังคมและนักวิชาการด้านศาสนาที่เห็นว่ากิจกรรมห้องเรียนเพศวิถีและฟุตบอลคลับขององค์กรนี้ทำลายศาสนาอิสลามและวัฒนธรรมอันดีของชายแดนใต้/ปาตานี เหตุการณ์เกิดขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ 2560 หลังจากการสวรรคตคิง(ล)างเมือง ตอน ห้องเรียนเพศวิถี ซึ่งนำเสนอความเป็นมาของห้องเรียนเพศวิถี ทศนคติ และชีวิตส่วนตัวของสองผู้ก่อตั้งออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ส่งผลให้เกิดวิวาทะเผ็ดร้อนและผลสะเทือนในวงกว้าง ประเด็นความหลากหลายทางเพศในชายแดนใต้ถูกกล่าวถึงในพื้นที่สาธารณะอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน การโจมตีที่เกิดขึ้นทำให้การทำงานด้านสันติภาพและสิทธิมนุษยชนของภาคประชาสังคมชายแดนใต้ถูกตั้งคำถามจากนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคม บทความนี้จะศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าว เพื่อชี้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นคือการต่อสู้ ต่อรอง ควบคุม กดขี่ ระวังอัตลักษณ์ที่ซับซ้อนและซ้อนทับกันและการปะทะกันระหว่างความเป็นกระแสหลักกับความเป็นชายขอบในพื้นที่ทางศาสนา เพศชาติพันธุ์ รวมถึงความเป็นคนนอก/คนในในชายแดนใต้/ปาตานี

คำสำคัญ: ห้องเรียนเพศวิถี สิทธิความหลากหลายทางเพศ ความหลากหลายทางเพศ สามจังหวัดชายแดนใต้ ปาตานี

Abstract

The case of Buku's gender and sexuality classroom is an incident in which I and my partner as co-founders of the organization, Buku Classroom, were subjected to various attacks on social media by CSOs and Muslim groups. We, our classroom, and football club were alleged of promoting homosexual relationships, which goes against what is perceived as mainstream Islamic religious doctrines. After Klangmuang, a Thai PBS TV programme, featured our story and Buku Classroom's works on 7 February 2017, there was much contention across social media platforms. LGBTI in Thailand's southern border provinces/Patani became a new topic of discussion in public and social media spaces. The integrity of some CSOs who work on peace and human rights in the region were questioned by academic and civil society. This article documents and provides analysis of the development of the incident. It shows the continuous fights, negotiations, attempts to control and oppression of intersectional and marginalized identities both in and outside the region. In particular, this article illustrates that in this region of Thailand, marginality and majority are predominantly defined by religion, gender, race, as well as the perception of being insider or outsider for the region.

Keywords: Buku's Gender and Sexuality Classroom, SOGIE Rights, LGBTI, Thailand's southern border provinces (SBP), Patani

1. บทนำ

ห้องเรียนเพศวิถี (Gender and Sexuality Classroom) คือ กิจกรรมสนทนากลุ่ม (focus group) ที่จัดขึ้นในร้านหนังสือบูคู จังหวัดปัตตานี เพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้เรื่องเพศวิถีและความหลากหลายทางเพศ ในบรรยากาศที่ปลอดภัย ปราศจากการตัดสินตีตรา เคารพประสบการณ์ ความรู้ ชุดคุณค่า และความเชื่อที่หลากหลาย² สำหรับผู้สนใจในพื้นที่ ชายแดนใต้/ปัตตานี ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับสุขภาวะ การเลือกปฏิบัติและความรุนแรงทางเพศถูกละเลยมายาวนาน กิจกรรมนี้จัดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ 13 ตุลาคม 2556 และในปีเดียวกันได้ก่อตั้งเป็นองค์กร “ห้องเรียนเพศวิถีและสิทธิมนุษยชน ร้านหนังสือบูคู” (Buku's Gender, Sexuality and Human Rights Classroom; Buku Classroom) เพื่อทำงานด้านเพศวิถีและสิทธิมนุษยชนโดยอันธนิมา แสงชัย และดารานี ทองศิริ ซึ่งเป็นทั้งคู่ชีวิต หุ้นส่วนร้านหนังสือ และนักเคลื่อนไหวสิทธิความหลากหลายทางเพศ (SOGIESC Rights)³ ต่อมาในปี 2559 รูปแบบของกิจกรรมถูกพัฒนาให้มีความหลากหลายมากขึ้นเช่นการก่อตั้งฟุตบอลคลับ (Buku Football Club) สำหรับคนทุกเพศทุกวัยที่มีสไลแแกนว่า

---

¹ ร้านหนังสือบูคู (Buku Books & More) เปิดทำการในเดือนธันวาคม 2554 ในตัวเมืองจังหวัดปัตตานี

² อันธนิมา แสงชัย, “ห้องเรียนเพศวิถีสอนอะไร,” *Deep South Watch*, 12 กุมภาพันธ์ 2560, <http://www.deepsouthwatch.org/node/10285> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560).

³ SOGIESC ย่อมาจาก Sexual Orientations, Gender Identities, Expression และ Sex Characteristic

“ฟุตบอลเพื่อสันติภาพและความเท่าเทียม”⁴

กรณีห้องเรียนเพศวิถี เกิดขึ้นหลังจากรายการสารคดีก(ล)างเมือง ตอน ห้องเรียนเพศวิถี ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ในช่วง บ่าย 7 กุมภาพันธ์ 2560 สารคดีขนาด 25 นาทีนี้ได้นำเสนอความเป็น มา ชีวิต การทำงาน มุมมองส่วนตัวของสองผู้ก่อตั้งรวมถึงกิจกรรม ห้องเรียนเพศวิถีและฟุตบอล หลังจากออกอากาศเริ่มมีเสียงวิพากษ์ วิจารณ์ว่าแนวคิดและกิจกรรมเหล่านั้นไม่เหมาะสมมีการกล่าวหาว่า สร้างความขัดแย้งมากกว่าจะสร้างสันติภาพ “สอนให้รักร่วมเพศใน ปาตานี”⁵ ส่งเสริมให้เกิดบาปใหญ่ ล้างสมองนักศึกษามุสลิมให้เบี่ยงเบนทางเพศ หลุดออกจากหลักการศาสนา มุ่งเป้าโจมตีศาสนาอิสลาม โคนล้มศรัทธา ทำลายล้างสังคมมุสลิมและทำลายศาสนาอิสลามใน พื้นที่ปาตานีโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัว เป็นโครงการที่รับเงิน จากต่างประเทศโดยมีวาระซ่อนเร้นเพื่อทำสงครามครั้งใหม่ ยัดเยียดแนวคิดแบบเสรีนิยม และทำให้เยาวชนมุสลิมอ่อนแอ ห้องเรียนเพศวิถี จึงเป็นภัยร้ายที่มาถึงหน้าประตูบ้านของมุสลิมทุกคนที่ต้อง “ก้ำและ จัด”⁶

⁴ ดารานี ทองศิริ, “ฟุตบอลเพื่อสันติภาพและความเท่าเทียม ตอนที่ 1 จุดเริ่มต้นของ Buku Football Club,” Blogazine, 22 กุมภาพันธ์ 2560, <https://goo.gl/CnnzNa> (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2560).

⁵ Chokchai Wongtanee, Facebook post, 9 กุมภาพันธ์ 2560 (17.57 น.), <https://goo.gl/rllluk> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2560).

⁶ ข้อกล่าวหาเหล่านี้กระจายอยู่ในสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งผู้เขียนเก็บบันทึกเอาไว้ โดยเกือบทั้งหมดเกิดขึ้นระหว่างวันที่ 8-15 กุมภาพันธ์ 2560 และที่อ้างถึงเป็นข้อความที่ตั้งค่าสาธารณะ อย่างน้อยจนถึงวันที่สืบค้นเมื่อข้อมูลคือ 15 กุมภาพันธ์ 2560 อาจมีบางข้อความที่ถูกลบหรือตั้งค่าความเป็นส่วนตัวในภายหลัง

จากข้อกล่าวหาข้างต้นส่งผลให้เกิดการโจมตี ช่มชู้ ต่ำทอ มีการใช้ข้อความเหยียดเพศ แสดงความเกลียดชัง (hate speech) ต่อสองผู้ก่อตั้งห้องเรียนเพศวิถีรวมถึง LGBTI⁷ มุสลิมในสื่อสังคมออนไลน์ในช่วงสัปดาห์นั้น ภายใต้ข้ออ้างว่าเพื่อปกป้องพี่สาว น้องสาว เยาวชน ไม่ให้รับบริการกลายเป็นหญิงรักหญิง เพื่อรักษาสังคมภายใต้กรอบศาสนาอิสลาม ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมอันดีงาม มีการเรียกร้องให้องค์กรศาสนาและ “ญูเวา” (Juwaa) หรือนักบรรพชาตानीออกมาจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อยุติกิจกรรมนี้ สถานการณ์มีแนวโน้มจะบานปลาย เมื่อวิวาทะกระจายวงกว้างขึ้นในสื่อสังคมออนไลน์ แม้หลายคนจะยังไม่เคยได้รับชมสารคดีดังกล่าวก็ตาม เกิดวิวาทะระหว่างฝ่ายโจมตีและฝ่ายสนับสนุนห้องเรียนเพศวิถีจนนำไปสู่การต่ำทอกัน และตอบโต้ด้วยการเหยียดอัตลักษณ์มลายูปาตานีและโจมตีอิสลาม เหตุการณ์เริ่มบานปลายเมื่อเกิดการเคลื่อนไหวในลักษณะละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของสองผู้ร่วมก่อตั้ง อาสาสมัครและผู้เข้าร่วมกิจกรรมห้องเรียนเพศวิถี⁸ เป็นเหตุให้นักวิชาการ นักกิจกรรมทั้งในและนอกชายแดนใต้/ปาตานีช่วยกันเรียกร้องให้พัฒนาข้อถกเถียงอย่างเป็นวิชาการและหาทางออกอย่างสันติ การวิวาทะและโจมตีห้องเรียนเพศวิถีในสื่อสังคมออนไลน์ได้ลดระดับลงมาอย่างมีนัยสำคัญในหนึ่งสัปดาห์ต่อมา หลังจาก ศ.ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ นักวิชาการด้านสันติวิธีชาวมุสลิมที่มีชื่อเสียงเป็น

---

⁷ LGBTI ย่อมาจาก Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender และ Inter-sex

⁸ ภาพถ่ายและข้อความในเฟซบุ๊กที่ไม่ได้ตั้งค่าสาธารณะของดารานี ทองศิริ ถูกแคปภาพแล้วนำไปส่งต่อในสื่อสังคมออนไลน์วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2560 และช่วงเช้าวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2560 ผู้เขียนได้รับข้อมูลว่ามีการนำภาพของเยาวชนที่ปรากฏในรายการสารคดี ส่งต่อกันไปในกลุ่มไลน์เพื่อสืบหาชื่อ ที่อยู่ ของคนเหล่านั้น

ที่ยอมรับในสังคมวงกว้าง ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับกรณีดังกล่าวในช่องทาง Facebook live ของรายการเดียวกัน

กรณีห้องเรียนเพศวิถีได้สร้างข้อถกเถียงสำคัญเกี่ยวกับอิสลามกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล การปะทะกันของชนบจารีตที่อิงกับศาสนากับความเป็นสมัยใหม่ เพศวิถีและการเมืองเชิงอัตลักษณ์ในชายแดนใต้/ปาตานี คุณค่าเหล่านี้ดูจะเป็นทางคู่ขนานที่ยากจะหาจุดร่วมเนื่องจากพื้นฐานความเข้าใจต่อชีวิตมนุษย์แตกต่างกัน ยิ่งกว่านั้นได้สะท้อนถึงความเป็นชายขอบที่มีความซับซ้อนและซ้อนทับ (intersectionality) ในพื้นที่นี้แต่การวิเคราะห์ข้อถกเถียงทั้งหมดเป็นเรื่องใหญ่เกินกว่าจะทำได้ในการศึกษาวิจัยระยะสั้นและพื้นที่เล็กๆ ของบทความนี้ ผู้เขียนจึงวางกรอบการศึกษาและเก็บข้อมูลกรณีห้องเรียนเพศวิถีในฐานะปรากฏการณ์หรือประวัติศาสตร์ระยะใกล้ที่เป็นหมุดหมายสำคัญของขบวนการสิทธิความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย ซึ่งส่งผลสะท้อนแก่ชุมชนภาคประชาสังคมและนักเคลื่อนไหวด้านสันติภาพในชายแดนใต้/ปาตานี โดยเน้นความเคลื่อนไหวในสื่อสังคมออนไลน์ระหว่างวันที่ 7 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2560 เป็นหลัก และพิจารณาเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานีและพื้นที่อื่นเท่าที่มีข้อมูลประกอบ โดยกำหนดกรอบเวลาเก็บข้อมูลถึงปลายมีนาคม 2560 บทความนี้จะวิเคราะห์อำนาจและความเป็นชายขอบตามแนวคิดอำนาจทับซ้อน (intersectional approach) ของทฤษฎีสตรีนิยม ซึ่งวิเคราะห์ผ่านมิติหลากหลายเช่น เพศ เชื้อชาติ และชนชั้น เพื่อเข้าใจการทำให้เป็นชายขอบในโครงสร้างอำนาจต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกรณีนี้ และ

⁹ Carastathis, Anna, "Basements and Intersections," *Hypatia* 28, no.4 (2013): 698-715. Carastathis, Anna, "Reinvigorating Intersectionality

ตอบคำถามว่าเราสามารถเข้าใจปรากฏการณ์นี้ อย่างไรข้อสรุปของบทความจะให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการทำงานในประเด็นสันติภาพและความเป็นธรรมทางสังคมในชายแดนใต้/ปาตานีที่ไม่อาจละเลยมิติเพศวิถีและสิทธิมนุษยชน

2. ความเคลื่อนไหวสำคัญและเส้นเวลา (Timeline)

หลังการออกอากาศสารคดี(ล)างเมืองมีบทความเชิงวิพากษ์ชิ้นแรกคือ “กรณีทีมฟุตบอลหญิงในพื้นที่ความขัดแย้ง: สร้างสันติภาพหรือเพิ่มความขัดแย้ง” โดยอับดุลสุโก ดินอะ กรรมการสภาประชาสังคมชายแดนใต้ เผยแพร่ในเว็บไซต์ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ชายแดนใต้ (Deep South Watch: DSW) 8 กุมภาพันธ์ 2560¹⁰ ซึ่งชี้ว่าการเตะฟุตบอลของผู้หญิงมุสลิมนั้นไม่ผิดหลักศาสนา แต่อาจจะสร้างความขัดแย้งในเชิงจารีตได้ วันเดียวกัน มานีไซร์ साและผู้จัดรายการวิทยุหน้าต่างสังคม สถานีวิทยุ อสมท. ยะลา และรองประธานสภาประชาสังคมชายแดนใต้ได้เขียนข้อความในเฟซบุ๊กส่วนตัวความตอนหนึ่งว่า “มีหญิงมุขริก 2 คนกำลังเปิดประเด็นผู้หญิงกับสิทธิในการเขียนบอลอย่างเปิดเผยในสนามหญ้าเทียมหรือสนามหญ้าจริง...และฝากถึงคนญวว่า ท่านจะทางคืนดินแดนอย่างเดียวหรือว่าจะปกป้องหลักศาสนา หรือ

---

as a Provisional Concept,” in Goswami O’Donovan and Yount, eds., *Why Race and Gender Still Matter: An Intersectional Approach* (New York: Routledge, 2014). และ Ann Garry, “Intersectionality, Metaphors, and the Multiplicity of Gender,” *Hypatia* 26, 4 (2011): 826-850.

¹⁰ อับดุลสุโก ดินอะ, “กรณีทีมฟุตบอลหญิงในพื้นที่ความขัดแย้ง: สร้างสันติภาพหรือเพิ่มความขัดแย้ง,” *Deep South Watch*, 8 กุมภาพันธ์ 2560, <http://www.deepsouthwatch.org/node/10258> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2560).

ปกป้องดินนอมลายุจากการลวงของมารร้ายไซตอนกับพวกด้วย”¹¹

จุดสำคัญที่ทำให้เกิดวิวาทะในวงกว้าง คือ การโพสข้อความในเฟซบุ๊กของโชคชัย วงษ์ตานี 9 กุมภาพันธ์ 2560 (17.57 น.) ว่า “ตะบอกลงที่ลับตาไม่มีใครว่า แต่มาสอนให้รักร่วมเพศที่ปาตานี โปรดหยุดเถอะ”¹² เนื่องจากเป็นนักวิชาการที่มีผู้ติดตามทั้งในและนอกจังหวัดชายแดนใต้ ข้อความนี้จึงมีการส่งต่อ (share) ไปเกือบ 80 ครั้ง วิวาทะดำเนินไปตลอดคืนโดยมีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยผู้สนับสนุนแสดงตัวว่าเป็นมุสลิมทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ส่วนผู้โต้แย้งโดยมากเป็นนักวิชาการในสายมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ อาทิ เก่งกิตติเรียงลาภ คงกฤษ ไตรรงค์ สุรพศ ทวีศักดิ์ และธัญญธร สายปัญญา โดยธัญญธรเป็นผู้หนึ่งที่เคยเข้าร่วมกิจกรรม Buku Football Club ได้ ทักท้วงว่าข้อความของโชคชัยเป็นการกล่าวหาซึ่งอาจจะสร้างความเกลียดชังต่อผู้ที่ถูกพาดพิงถึงได้¹³ ภายหลังการโพสข้อความดังกล่าว ผู้เขียนได้ทราบข่าว จึงย้อนกลับไปเก็บข้อมูลก่อนหน้าและเริ่มจับตาดูความเคลื่อนไหวในสื่อสังคมออนไลน์อย่างใกล้ชิด

---

¹¹ Monsour Salle, Facebook post, 8 กุมภาพันธ์ 2560 (22.15 น.), <https://goo.gl/WpfRv6> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2560). คำว่า ญะเว หมายถึง ถึงกับรบปาตานี ประโยคทั้งหมดคัดลอกมาจากต้นฉบับที่โพส

¹² Chokchai Wongtanee, Facebook post, 9 กุมภาพันธ์ 2560 (17.57 น.), <https://goo.gl/rllluk> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2560). วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2560 ข้อความนี้มีผู้ส่งต่อ 78 ครั้ง และมี 396 ความเห็นได้ข้อความ ภายหลังมีการลบหรือซ่อนความเห็นบางส่วนไป

¹³ Thanyatorn CincinSaipanya, Comment in Facebook post of Chokchai Wongtanee, 9 กุมภาพันธ์ 2560 (22.51 น.), <https://goo.gl/rllluk> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2560).

เวลา 21.18 น. มีการเผยแพร่บทความ “เกย์เกิดจากพันธุกรรมหรือสภาพสังคม?” โดย วินัย ดะห์ลันห์ ผู้อำนวยการศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทางเว็บไซต์ DSW¹⁴ ความตอนหนึ่งว่า

“หากคำตอบคือกรณีหลังสุดโดยสังคมปล่อยให้ปัญหากระเทยหรือเกย์หรือเลดี้บอยหรือทรานส์เซ็กส์ดำรงอยู่อย่างปล่อยปละละเลย ไม่ดูแลควบคุม สิ่งที่เกิดตามมาคือพฤติกรรมเลียนแบบ ซึ่งมีผลให้เด็กชายหรือเด็กหญิงปกติจำนวนมากกลายสภาพเป็นเลดี้บอยและทอมบอยไป เหมือนอย่างที่สังคมเราหลายส่วนกำลังเผชิญอยู่ในวันนี้ ส่วนจะเกิดผลเสียหายอย่างไรบ้าง เช่นมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาประชากรในประเทศไทยลดลงเร็วมากจนผิดปกติหรือไม่”¹⁵

นอกจากคำว่ากระเทยที่เขียนผิดแล้วบทความนี้ยังมีคำที่มีนัยสำคัญปรากฏอยู่ เช่น “ปัญหา” “ดูแลควบคุม” “เลียนแบบ” “ปกติ” “กลายสภาพ” และ “ผลเสียหาย” ซึ่งเป็นทัศนคติในเชิงลบต่อ LGBTI โดยไม่มีการอ้างอิงตามหลักวิชาการ และน่าสังเกตว่าบทความนี้เคยเผยแพร่แล้วในเว็บไซต์อื่นเมื่อหลายเดือนก่อนการเผยแพร่ซ้ำใน DSW ในช่วงเวลาที่เริ่มมีวิวาทะกรณีห้องเรียนเพศวิถี ทำให้บทความนี้มีลักษณะ

---

¹⁴ วินัย ดะห์ลันห์, “เกย์เกิดจากพันธุกรรมหรือสภาพสังคม?,” *Deep South Watch*, 9 กุมภาพันธ์ 2560, <http://www.deepsouthwatch.org/node/10264> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2560). บทความนี้เป็นบทความเก่า เผยแพร่ในเว็บไซต์มุสลิมไทยโพสต์ตั้งแต่ 21 ตุลาคม 2559 ดูที่ <http://news.muslimthai.com/news/27325>

¹⁵ วินัย ดะห์ลันห์, “เกย์เกิดจากพันธุกรรมหรือสภาพสังคม?”

ชี้หน้าที่อาจทำให้ผู้อ่านได้รับข้อมูลที่ไมถูกต้องตามหลักวิชาการและส่งผลเชิงลบต่อประเด็น บทความนี้มีข้อยกการอ่านที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับบทความที่เกี่ยวข้องในช่วงเวลาใกล้เคียงกันและหลังจากนั้น การถกเถียงในสื่อสังคมออนไลน์ในหมู่นักกิจกรรมชายแดนใต้/ปาตานี เริ่มขยายวงมากขึ้น¹⁶

10 กุมภาพันธ์ 2560 เกิดความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องที่นำเสนอใจคือเวลา 08.04 น. ข้อเขียน “จดหมายจากเบอร์ลิน” โดยศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ คณะวาริชิตศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เผยแพร่ใน DSW ซึ่งถือเป็นบทความแรกที่พยายามสื่อสารด้วยภาษาที่เป็นส่วนตัวถึงเพื่อนนักกิจกรรมและนักวิชาการชายแดนใต้เพื่อท้วงติงการโจมตีห้องเรียนเพศวิถีที่กำลังทวีความร้อนแรงมากขึ้น¹⁷ วิวาทะที่น่าจับตามอง

¹⁶ สุไฮมี ดุลละสะ อดีตประธาน PerMas โพล์ข้อความในเฟซบุ๊กว่าการผิดเพศเป็นบททดสอบจากพระเจ้าไม่ต่างจากความยากจน และแนวทางแก้ไขปัญหามีสองวิธี คือ ส่งคนไปเกาะติดเพื่อทำความเข้าใจ ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องตามครรลองอิสลาม และตามวิถีของคาลิบอุมร์ บิน คอตตอบ คือจับโยนหน้าผาสูงลงไป ผู้เขียนเห็นว่าข้อความนี้มีความรุนแรงที่แน่นอน ดูเหมือนนำเสนอหลักการและความเห็นในลักษณะประนีประนอม ก่อนที่จะชี้ไปถึงความเป็นไปได้ในการใช้ความรุนแรงในตอนท้าย โดยไม่เท่าทันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นกับ LGBTI ข้อความนี้มีผู้กดไลค์ 177 คน โปรดดู Suhaimee Dulasa, Facebook post, 9 กุมภาพันธ์ 2560 (23.33 น.), <https://goo.gl/RbOHXX> (สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2560). อย่างไรก็ตามมีความคิดเห็นจากเยาวชนชายแดนใต้ที่เรียกร้องให้ถกเถียงในประเด็นนี้ด้วยเหตุด้วยผล ดู Awan Patani, Facebook post, 9 กุมภาพันธ์ 2560 (19.45 น.), <https://goo.gl/X5Pfhk> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2560). และ AdilSiripatana, Facebook post, 10 กุมภาพันธ์ 2560 (5.28 น.), <https://goo.gl/BFZ35E> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2560).

¹⁷ ศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ, “จดหมายจากเบอร์ลิน,” *Deep South Watch*, 10 กุมภาพันธ์ 2560, <https://goo.gl/94QXZp> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

ที่สุดเกิดขึ้นในเฟซบุ๊กของธนาพล อิวสกุล บรรณาธิการ สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน และฐิตินบ โกมลนิมิ¹⁸ นักกิจกรรมที่คร่ำหวอดในพื้นที่ชายแดนใต้ ซึ่งมีผู้เข้าไปร่วมแลกเปลี่ยนอย่างเผ็ดร้อน บ่ายวันเดียวกัน ดาราณี ทองศิริ เขียนบันทึกในเฟซบุ๊ก “จดหมายเปิดผนึกถึงเพื่อนนักวิชาการและนักกิจกรรมกรณีห้องเรียนเพศวิถี” เพื่อแสดงความเสียใจและเรียกร้องให้ทุกฝ่ายถ้อยที่ถ้อยอาศัย คุยกันด้วยมิตรไมตรี ข้อเขียนนี้เป็นการสื่อสารสาธารณะครั้งแรกจากหนึ่งในตัวละครในสารคดีโดยเผยแพร่อย่างเป็นทางการอีกครั้งใน DSW ในวันต่อมา¹⁹ เย็นวันเดียวกันไทยพีบีเอสได้ถอดคลิปสารคดีต้นเรื่องออกจากช่อง YouTube ของรายการโดยไม่มีคำชี้แจง

วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2560 เวลาประมาณ 03.00 น. มีผู้ให้ข้อมูล²⁰ ว่ามีความพยายามส่งต่อภาพของผู้ที่ปรากฏในสารคดีทางไลน์ (LINE) เพื่อช่วยกันสืบหาชื่อ ที่อยู่ ของบุคคลเหล่านั้น เรื่องนี้ทำให้ผู้เขียนรู้สึกกังวลและเห็นความเป็นไปได้ที่จะเกิดการละเมิดสิทธิของบุคคลเหล่านั้นจึงตัดสินใจสื่อสารถึงนักกิจกรรมและนักวิชาการหลายท่านเป็นการส่วนตัวเพื่อปรึกษาและขอความช่วยเหลือ ในช่วงเช้าจึงเริ่มมีปฏิกริยาในสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเตือนสติและยับยั้งการกระทำดังกล่าว เริ่มจาก ภักวดี วีระภาสพงษ์ (04.53 น.) วิจักขณ์ พานิช (08.15 น.) ซากิย

---

¹⁸ ThitinobKomalnimiti, Facebook post, 10 กุมภาพันธ์ 2560 (15.19 น.), <https://goo.gl/QOy0RT> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

¹⁹ ดาราณี ทองศิริ, “จดหมายเปิดผนึกถึงเพื่อนนักวิชาการและนักกิจกรรมกรณีห้องเรียนเพศวิถี,” *Deep South Watch*, 11 กุมภาพันธ์ 2560, <https://goo.gl/7zqMtG> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

²⁰ ผู้ให้ข้อมูลอยู่ในแวดวงวิชาการในจังหวัดชายแดนใต้ และมีหลักฐานที่ยืนยันได้ว่าพบการเคลื่อนไหวนั้นด้วยตนเอง แต่ไม่ประสงค์จะออกนาม

พิทักษ์คุมพล (08.43 น.) สุรพศ ทวีศักดิ์ (08.53 น.) ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (08.42 น.) วาสนา วงศ์สุรวัฒน์ (10.50 น.) รุ่งริวี เฉลิมศรีภิญโญรัตน์ (10.51 น.) มะรอนิง สาและ (17.38 น.) และปรเมศวร์ นำเบญจพล (23.15 น.) ที่น่าสนใจคือ Patrick Jory วิทยากรผู้เชี่ยวชาญของโชคชัย วงษ์ธานี ความว่า “คนที่เสนอเช่นนี้ ส่วนใหญ่แทบจะทุกกรณี เป็นผู้ชายแทนที่จะใช้หลักฐานและเหตุผล พวกเขา ก็กลับอ้างอำนาจความถูกต้องของความเห็นของพวกเขาจากศาสนา ทำไม? เพราะเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ที่จะเถียงกับพระเจ้า นี่เป็นวิธีการหนึ่งที่ผู้ชายพยายามมีอำนาจเหนือผู้หญิง พวกเขาอ้างว่ากำลังพูดเพื่อพระเจ้า ดังนั้น ก็ไม่มีใครสามารถเถียงพวกเขาได้”²¹ เวลา 18.01 น. ไพศาล ลิขิตปรีชากุล เขียนบันทึกเรื่อง “บุญ” ในเฟซบุ๊ก ซึ่งเผยแพร่ใน DSW ในชื่อ “เพศสภาพ เพศวิถี และสิทธิมนุษยชน ล้วนเป็นองค์ประกอบของสันติภาพ”²² บทความของไพศาลชิ้นนี้ได้ชี้ให้เห็นประเด็นที่สำคัญว่าการสร้างสันติภาพชายแดนใต้ไม่อาจจะเว้นมิติเพศวิถี นอกจากนั้น อังคณา นีละไพจิตร กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้แสดงความเห็นในเฟซบุ๊กไว้ดังนี้

²¹ Patrick Jory, Comment in Facebook post of Thanapol Eawsakul, 10 กุมภาพันธ์ 2560 (08.08 น.), <https://goo.gl/OHY18b> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560). ข้อความต้นทางเป็นภาษาอังกฤษ แปลเป็นภาษาไทยโดยสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ดูที่ Somsak Jeamteerasakul (แปล), Patrick Jory's comment in Facebook post of Pimsiri Mook Petchnamrob, 11 กุมภาพันธ์ 2560 (13.41 น.), <https://goo.gl/sNnyk9> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560).

²² ไพศาล ลิขิตปรีชากุล, “เพศสภาพ เพศวิถี และสิทธิมนุษยชน ล้วนเป็นองค์ประกอบของสันติภาพ,” *Deep South Watch*, 10 กุมภาพันธ์ 2560, <https://goo.gl/NJEgqx> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

“รู้สึกเสียใจอย่างที่สุด ที่เห็นผู้หญิงและเด็กหญิงหลายคนถูกคุกคาม ถูกไล่ล่า ถูกทำให้หวาดกลัว โดยอ้างศาสนา เรื่องนี้คงไม่ใช่เรื่อง hate crime, hate speech เพียงอย่างเดียว แต่น่าจะเป็นเรื่องอคติ และโครงสร้างเชิงอำนาจทางเพศที่แฝงเร้น และฝังรากลึกในสังคมมาช้านาน ขอเรียกร้องให้ทุกฝ่ายโดยเฉพาะผู้ทำงานด้านสิทธิมนุษยชน สันติวิธี ออกมาปกป้องผู้หญิงและเด็กหญิง มนุษย์มีหน้าที่เพียงการตักเตือน ส่วนการตัดสินเป็นของพระผู้เป็นเจ้า ผู้ทรงความเมตตา ผู้ทรงยุติธรรม และเป็นผู้ทรงอภัย มนุษย์ไม่มีอำนาจตัดสินมนุษย์ด้วยกันเอง พระผู้เป็นเจ้าเท่านั้นที่ทรงรอบรู้ พระองค์ทรงรู้ในหัวใจของมนุษย์ที่มนุษย์ด้วยกันไม่มีโอกาสล่วงรู้ได้”²³

ข้อความนี้และการติดตามอย่างใกล้ชิดจากกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติซึ่งเป็นผู้หญิงมุสลิมที่ทำงานในประเด็นชายแดนใต้/ปาตานี ช่วยให้เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมห้องเรียนเพศวิถีมีความมั่นใจในความปลอดภัยมากขึ้น²⁴ ในวันนี้ยังมีบทความเผยแพร่ใน DSW และประชาไทอย่างต่อเนื่อง อาทิ “จดหมายถึงเพื่อนต่างศาสนิกในสนามฟุตบอล” โดย อัสมา มังกรชัย “ฟุตบอลหญิง เพศสภาพ และพฤติกรรมในการสื่อสาร: อีกครั้ง” โดย นวลน้อย ธรรมเสถียร “เรามอง เขาพูด แต่เราไม่ได้คิด?” โดย มูบารัด สาและ และ “(ใจกว้าง) ถางทางต่างที่ไม่ลง

²³ Angkhana Neelapaijit, Facebook post, 11 กุมภาพันธ์ 2560 (10.26 น.), <https://goo.gl/Xo1aSx> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560).

²⁴ อังคณา นีละไพจิตร ลงพื้นที่พบปะสมาชิกวุฒิสภาฟุตบอลคลับที่จังหวัดปัตตานีเป็นการส่วนตัวในเย็นวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2560

รอย” โดยอับดุลเราะฮมานมุเก็ม เป็นต้น²⁵ โดยทั้งหมดที่กล่าวมา ผู้เขียนเห็นว่าข้อทักท้วงที่มีน้ำหนักยิ่งคือ “ผมรู้สึกไม่สบายใจ” ของชากีร์ พิทักษ์คุมพล ซึ่งมีลักษณะเตือนสติพี่น้องมุสลิมให้พิจารณากรณีห้องเรียนเพศวิถีโดยไม่ใช้หลักพิพากษาดัดสินเพียงอย่างเดียว แต่ให้ใช้หลักความเมตตาาร่วมด้วย ข้อเขียนนี้ถูกเผยแพร่ซ้ำในเว็บไซต์ต่างๆ มากที่สุด²⁶

11.18 น. โชคชัย วงษ์ตานี เขียนข้อความในเฟซบุ๊ก เพื่อแสดงจุดยืนว่าไม่เห็นด้วยกับความรุนแรงและไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในชายแดนใต้ความตอนหนึ่งว่า “เธอทั้งสองคือพี่น้องของเรา เรามาจากพ่อแม่เดียวกัน เรามาจากอาดัมและฮาวา (อีฟ) และเรามีศัตรูร่วมกันคือซาตาน และกิเลสภายใน ถ้าผมผิดต่อพี่น้องก็อภัยให้ผมด้วย ถ้าผมถูกก็ได้โปรดเรียนรู้อิสลามและวิถีจารีตของปาตานีให้มากยิ่งขึ้น ขอให้สิ่งดีประสบแต่เธอทั้งสอง”²⁷ แต่มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าการใช้คำว่า “ถ้าผมผิด” และ “ถ้าผมถูก” นั้นสะท้อนว่าโชคชัยไม่ได้ยอมรับว่ากระทุ้งเริ่มต้นของตนเป็นเหตุให้สถานการณ์บานปลาย เช่นทัศนคติของสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล และไพศาล ลิขิตปรีชากุล²⁸ ขณะนั้นวิวาทะห้องเรียนเพศวิถีเริ่ม

²⁵ ดูรายการอ้างอิงที่บรรณานุกรม

²⁶ เช่น DSW, Voice from Thais และ ปาตานีฟอรั่ม เป็นต้น

²⁷ ข้อเขียนนี้ถูกนำไปเผยแพร่ใน DSW ภายในครึ่งชั่วโมง โชคชัย วงษ์ตานี, “ถึงพี่น้องมุสลิมและพี่น้องเพื่อนต่างศาสนิกร่วมสังคมปาตานีทุกท่าน ที่อ่านโพสต์ของผม,” *Deep South Watch*, 11 กุมภาพันธ์ 2560, <http://www.deep-southwatch.org/node/10277> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560). โปรดดูเพิ่มเติมที่ ภัควดี วีระภาสพงษ์, Facebook post, 11 กุมภาพันธ์ 2560 (04.53 น.), <https://goo.gl/e34MFC> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

²⁸ ดูข้อถกเถียงที่ Chokchai Wongtanee, Facebook post, 11 กุมภาพันธ์ 2560 (11.18 น.), <https://goo.gl/liqedE> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

กระจายสู่วงกว้างมากขึ้นแล้ว การคลี่คลายความขัดแย้งจึงมิใช่เรื่องง่าย เวลา 12.30 น. ดารานี ทองศิริ โฟสข้อความในเฟซบุ๊กอีกครั้งเพื่อขอร้อง ให้ทุกฝ่ายโดยเฉพาะผู้ที่ “กำลังเดือดดาลเรื่องบุญคุณ”²⁹ ให้ละเว้นการใช้ข้อความเยาะเย้ยถากถางต่อกัน เนื่องจากกลุ่มสนับสนุนความหลากหลายทางเพศรวมถึงคนทั่วไป เริ่มตอบโต้ผู้ที่โจมตีห้องเรียนเพศวิถีด้วยการใช้ข้อความเหยียดศาสนาและคนชายแดนได้

13.04 น. กลุ่มด้วยใจเผยแพร่แถลงการณ์รายการ ก(ล)างเมือง ตอน “ห้องเรียนเพศวิถี” เรียกร้องให้ทุกฝ่ายมีความอดทนอดกลั้นในการ แสดงความคิดเห็นและแสดงออกด้วยสันติวิธี กลุ่มด้วยใจเป็นกลุ่มเดียว ในภาคประชาสังคมชายแดนใต้ที่แสดงจุดยืนอย่างเป็นทางการ โดย เรียกร้องให้คณะกรรมการอิสลามจังหวัดปัตตานีพิจารณาและชี้แนะ แนวทางแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับศาสนาเพื่อมิให้ปัญหายืดเยื้อต่อไป³⁰ 14.46 น. นักกิจกรรม/องค์กรด้านสิทธิมนุษยชน เริ่มเคลื่อนไหวเพื่อ รวบรวมรายชื่อในจดหมายเปิดผนึก “การคุกคามนักกิจกรรมเพื่อสิทธิ ในภาคใต้ กรณีห้องเรียนเพศวิถี” นำโดยชูมาพร แต่งเกลี้ยง กลุ่มโรง น้ำชา ซึ่งมีผู้ร่วมลงชื่อแนบท้ายราวหนึ่งร้อยคนซึ่งรวมถึงสมาคมเพศวิถี ศึกษา มูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา (มสพ.) มูลนิธิเพื่อสิทธิ

---

²⁹ Daranee Thongsiri, Facebook post, 11 กุมภาพันธ์ 2560 (12.30 น.), <https://goo.gl/rcrSdz> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560). ในช่วงเวลานั้น มี ผู้นำข้อความของโชคชัยไปโพสต์ไว้ในกลุ่มข่าวกิจกรรมเพื่อสิทธิความหลากหลายทางเพศใน Facebook ซึ่งมีผู้ติดตามกว่า 9,500 คน และเริ่มมีการด่าทอ ผู้ดูแล กลุ่มตัดสินใจลบโพสต์ดังกล่าวเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดกรณีบานปลาย

³⁰ กลุ่มด้วยใจ, “แถลงการณ์เรื่อง รายการ ก(ล)างเมือง ตอน ห้องเรียนเพศ วิถี,” *Deep South Watch*, 11 กุมภาพันธ์ 2560, <http://www.deepsouthwatch.org/node/10279> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

และความเป็นธรรมทางเพศ (FOR SOGI) และมูลนิธิผู้หญิงที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี เป็นต้น³¹ จดหมายเปิดผนึกนี้ถูกเผยแพร่ในประชาไทเวลา 21.42 น. จากการศึกษาพบว่า วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2560 เป็นวันที่มีความเคลื่อนไหวมากที่สุด ทิศทางการสื่อสารเป็นการส่งเสียงให้คลี่คลายสถานการณ์ มากกว่าจะโจมตีห้องเรียนเพศวิถี แม้จะปรากฏว่ายังคงมีอยู่เช่นกัน

12 กุมภาพันธ์ 2560 เวลา 08.19 น. ผู้เขียนได้เขียนบันทึกในเฟซบุ๊กเพื่อตอบข้อกล่าวหาและตั้งคำถามกับโชคชัย วงษ์ตานีข้อเขียนนี้ถูกเผยแพร่ซ้ำใน DSW และประชาไทในชื่อ “ห้องเรียนเพศวิถีสอนอะไร”³² ช่วงเที่ยงของวันเดียวกัน การสัมภาษณ์ของผู้เขียนได้เผยแพร่ใน YouTube ช่อง Jom Voice ดำเนินรายการโดยจอม เพชรประดับ โดยแบ่งออกเป็นสองตอนได้แก่ “องค์ความรู้ เพศวิถี ไม่ขัดหลักศาสนาหยุดทำลายค่าความเป็นคน” และ “ผู้ก่อตั้งห้องเรียนเพศวิถีเรียกร้องนักสันติวิธี 3 จว. ได้ ยืนยันความปลอดภัย”³³ ซึ่งเป็นการชี้แจงถึงแนวคิดใน

³¹ ผู้ที่ร่วมลงชื่อในจดหมายเปิดผนึกฉบับนี้มีมาจากกลุ่มองค์กรเช่น กลุ่มโรงเรียนน้ำชา (TEA Group) กลุ่มทำทาง กลุ่ม Fairly Tell, iLaw, Try Arm, มูลนิธิซิสเตอร์, กลุ่มการเมืองหลังบ้าน, กลุ่มสร้างสรรค์อนาคตเยาวชน, กลุ่มประชาธิปไตยใหม่ (NDM), B-Floor, เครือข่ายสุขภาพและโอกาส, สำนักพิมพ์, ร้านหนังสือ, นักเขียน นักวิชาการ ทนายความ โปรดดู ประชาไท, “นักกิจกรรมเรียกร้องแลกเปลี่ยนเรื่องความหลากหลายทางเพศพื้นที่ชายแดนใต้อย่างสร้างสรรค์,” *ประชาไท*, 11 กุมภาพันธ์ 2560, <https://prachatai.com/journal/2017/02/70042> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

³² อันธิมา แสงชัย, “ห้องเรียนเพศวิถีสอนอะไร,” *Deep South Watch*, 12 กุมภาพันธ์ 2560, <http://www.deepsouthwatch.org/node/10285> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560).

³³ โปรดดูคลิปบทสัมภาษณ์ที่ <https://goo.gl/moymWy> และ <https://goo.gl/a1Tpn5> ตามลำดับ โดยคลิปทั้งสองมียอดผู้ชมรวมกันกว่า 6,500 ครั้ง

การจัดกิจกรรมห้องเรียนเพศวิถีอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก และเรียกร้องให้ภาคประชาสังคมชายแดนใต้ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของผู้เกี่ยวข้องกับห้องเรียนเพศวิถีไปในคราวเดียว วันนี้วิวาทะยังดำเนินต่อไป ทั้งโจมตีและสนับสนุนห้องเรียนเพศวิถี³⁴ แต่ทิศทางการโจมตีมุ่งมาที่ตัวผู้เขียนอย่างเจาะจงมากขึ้น ปรากฏข้อความเหยียดเพศและให้ไปเรียนศาสนา ขณะเดียวกัน วิวาทะในสื่อสังคมออนไลน์เริ่มชะลอตัวและไม่ขยายวงกว้างออกไป และในช่วงนี้ผู้เขียนได้รับข้อมูลว่ากรณีนี้ถูกนำไปพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการในร้านน้ำชา หรือการพบปะสังสรรค์ในหมู่นักกิจกรรมในชายแดนใต้เช่นเดียวกับในส่วนกลางมาตั้งแต่เริ่มมีวิวาทะ

ในวันนี้มีบทความที่น่าสนใจคือ “เรื่อง (ไม่) ละเอียดอ่อนของศาสนาและเพศวิถี” โดยสุรพศ ทวีศักดิ์ ในประชาไท และ “สื่อนอก-สื่อใน/จุดแข็ง-จุดอ่อน การสื่อสารชายแดนใต้”³⁵ ของ Sea Slow ใน DSW ทั้งสองเสนอข้อถกเถียงอย่างเป็นระบบ สุรพศวิเคราะห์จากมุมมองด้านปรัชญาและศาสนาถึงความย้อนแย้งของการอ้างอัตลักษณ์และวัฒนธรรมอิสลามว่าเป็นเหตุให้แนวคิดอื่นเช่นเพศวิถีและสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งต้องห้ามในพื้นที่เหล่านี้ กับการเผยแพร่อิสลามในพื้นที่วัฒนธรรม

---

³⁴ เช่น Atukkit Sawangasuk, Facebook post, 12 กุมภาพันธ์ 2560 (16.19 น.), <https://goo.gl/brtTBh> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

³⁵ Sea Slow. “สื่อนอก-สื่อใน/ จุดอ่อน-จุดแข็ง การสื่อสารชายแดนใต้.” *Deep South Watch*, 12 กุมภาพันธ์ 2560, <http://www.deepsouthwatch.org/node/10291> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

อื่น³⁶ ขณะที่ Sea Slow วิเคราะห์จากมุมมองของคนทำสื่อที่เป็นคนใน ซึ่งเข้าใจความละเอียดอ่อนของการสื่อสารเรื่องราวในจังหวัดชายแดนใต้ และนับเป็นบทความเดียวที่นำเสนอการวิเคราะห์ในประเด็นสื่อ

13 กุมภาพันธ์ 2560 เวลา 17.13 น. มีการเผยแพร่ “สารจากเครือข่ายนักวิชาการเพื่อสิทธิพลเมือง (คนส.) กรณีรายการ(ล)างเมืองตอนห้องเรียนเพศวิถี” ในประชาไท โดยระบุว่าเครือข่ายรู้สึกห่วงใยในสถานการณ์ เนื่องจากชายแดนใต้เป็นพื้นที่อ่อนไหวในประเด็นศาสนา ซึ่งสามารถพลิกผันเป็นความขัดแย้งและเงื่อนไขความรุนแรงในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง จึงเรียกร้องให้ทุกฝ่ายร่วมกันแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นประเด็นใหม่ในพื้นที่ในวันเดียวกันยังมีการโพสต์ข้อความในเฟซบุ๊กของพรเพ็ญ คงขจรเกียรติ ประธานแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย และผู้อำนวยการมูลนิธิสถานวัฒนธรรม เรียกร้องให้ “เพื่อนทั้งสองฝ่าย” รักษาพื้นที่แลกเปลี่ยนซึ่งเคารพรอบความคิดของกันและกัน³⁷ และพิภพ อุดมอิทธิพงศ์ นักแปลและนักสื่อสารสาธารณะที่มีผู้ติดตามในสื่อสังคมออนไลน์จำนวนมากได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาเกี่ยวกับเพศวิถีซึ่งมีอยู่แล้วในสังคมมุสลิม อาทิ กรณีเจ้าสาวเด็ก (Child Brides) ซึ่งมีผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนความเห็นอย่างเข้มข้น ทั้งจากมุสลิมและผู้ที่ไม่สนับสนุนแนวคิดสิทธิมนุษยชน

³⁶ สุรพศ ทวีศักดิ์, “เรื่อง (ไม่) ละเอียดย่อนของศาสนาและเพศวิถี,” *ประชาไท*, 12 กุมภาพันธ์ 2560, (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560), <https://prachatai.com/journal/2017/02/70050>.

³⁷ Pornpen Khongkachonkiet, Facebook post, 13 กุมภาพันธ์ 2560 (12.47 น.), <https://goo.gl/z1KLz4> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

14 กุมภาพันธ์ 2560 เวลา 04.35 น. เว็บไซต์บางกอกโพสต์ เผยแพร่ข้อเขียนภาษาอังกฤษของอัชชารา อัชฌายากชาตี เรื่อง “*Tolerance tough when injustice lingers*” ซึ่งเชื่อมโยงประเด็นทางการเมืองของส่วนกลางและพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ อาทิ กรณีไฟ ดาเวดิน กรณีอัถ்வาร์ หะยีเต๊ะ และห้องเรียนเพศวิถี เข้าด้วยกันได้อย่างน่าสนใจ³⁸ ทั้งยังมีการรายงานข่าวกรณีห้องเรียนเพศวิถีเป็นภาษาอังกฤษจาก Prachatai English³⁹ และมีบทความ “จดหมายส่วนตัวถึงอาจารย์อันธิมาและทีมงานสร้างสารคดีห้องเรียนเพศวิถี” โดย มุฮัมหมัดอิลยาส หลญาปริง⁴⁰ ทาง DSW

15 กุมภาพันธ์ 2560 ดารานี ทองศิริ เขียนบันทึกในเฟซบุ๊กถึงมุฮัมหมัดอิลยาส เพื่อตอบโต้ข้อกล่าวหาในทันที โดยถูกเผยแพร่ซ้ำใน DSW ในช่วงค่ำ⁴¹ ความเคลื่อนไหวที่สำคัญที่สุดในวันนี้เกิดขึ้นเวลา

---

³⁸ Achara Ashayagachat, “Tolerance tough when injustice lingers,” *Bangkok Post*, February 14, 2017, <https://goo.gl/thvB8d> (accessed February 15, 2017). และตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ *Bangkok Post* ฉบับวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2560

³⁹ Prachatai, “Academics defend LGBT activists over football club strife in Deep South,” *Prachatai English*. February 14, 2017 <http://prachatai.org/english/node/6921> (accessed February 15, 2017).

⁴⁰ มุฮัมหมัดอิลยาส หลญาปริง. “จดหมายส่วนตัวถึงอาจารย์อันธิมาและทีมงานสร้างสารคดีห้องเรียนเพศวิถี,” *Deep South Watch*, 14 กุมภาพันธ์ 2560, <http://www.deepsouthwatch.org/node/10296> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

⁴¹ ดารานี ทองศิริ. “จดหมายเปิดผนึกถึงอาจารย์มุฮัมหมัดอิลยาส หลญาปริง,” *Deep South Watch*, 15 กุมภาพันธ์ 2560, <http://www.deepsouthwatch.org/node/10303> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

21.00 น. เมื่อ Facebook Page ก(ล)างเมืองได้เผยแพร่การสัมภาษณ์ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ในหัวข้อ “คุยหลังห้องเรียนเพศวิถี” มีความยาว 53.45 นาที โดยรวมภูอน ปันจอร์ บรรณาธิการ ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้เป็นผู้สัมภาษณ์ และถูกส่งต่อไปถึง 257 ครั้งในเวลาอันสั้น การสัมภาษณ์นี้เป็นหมุดหมายสำคัญของการคลี่คลายวิวาทะห้องเรียนเพศวิถี⁴² ภายหลังจากการสัมภาษณ์การโจมตีห้องเรียนเพศวิถีเริ่มผ่อนคลาย

ระหว่าง 16 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2560 เป็นช่วงที่สถานการณ์เริ่มคลี่คลาย มีการเขียนบทความในเชิงสรุปหรือรายงานในเว็บไซต์ต่างๆ เป็นระยะ อาทิ สุทธิชัย งามชื่นสุวรรณ ในกรุงเทพธุรกิจออนไลน์⁴³ สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ ในเว็บไซต์โลกวันนี้⁴⁴ และอัฐพล ปิริยะ⁴⁵ และปิด

---

⁴² วันเดียวกันมีการโจมตีนักกิจกรรมที่ทำงานในประเด็นเพศวิถีในชายแดนใต้กลุ่มอื่น ดังที่ปรากฏในข่าว “ตาหนัก! เจ้าหน้าที่แจกถุงยางเยาวชน 3 จังหวัด หนองมีเพศสัมพันธ์ ชัดสีลธรรมอิสลาม” ดู <http://www.mtoday.co.th/5466> โดยมันไชร์สาและ รองประธานสภาสังคมชายแดนใต้ นำไปวิพากษ์วิจารณ์ต่อจนมีการถกเถียงกันในประเด็นนี้ในเฟซบุ๊กส่วนตัวของเขา

⁴³ สุทธิชัย งามชื่นสุวรรณ, “ห้องเรียนเพศวิถี บั๊จเจก ชุมชนและสันติภาพ ในจังหวัดชายแดนใต้,” *กรุงเทพธุรกิจ*, 16 กุมภาพันธ์ 2560, <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/640360> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560).

⁴⁴ สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, “ร้านหนังสือกับห้องเรียนเพศวิถี,” *โลกวันนี้*, 21 กุมภาพันธ์ 2560, <http://www.lokwannee.com/web2013/?p=258674> (สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2560).

⁴⁵ Piriya, Attapon, “อิสลามในเพศที่สามสู่การทบทวนปัญหาเหนือเขตแดนสมมุติ,” *Google+*, 26 กุมภาพันธ์ 2560, <https://goo.gl/XooFu7> (สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2560).

ท้ายด้วยพระวรรกรรม⁴⁶ บทความที่น่าสนใจที่สุดคือ “มิใช่บทสนทนา เพศวิถี” โดย เอกรินทร์ ต่วนศิริ ซึ่งวิพากษ์ว่าวิวาทะกรณีห้องเรียนเพศวิถีในห้างสรรพสินค้าที่ผ่านมาควรพิจารณาครอบคลุมประเด็นอื่นด้วย เช่น การปกป้องศาสนาด้วยการใช้ข้อความแสดงความเกลียดชังและการใช้ศาสนาเป็นเกณฑ์ตัดสินกิจกรรมต่าง ๆ ในชายแดนใต้เป็นไปในลักษณะสองมาตรฐานหรือไม่และการสัมภาษณ์ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ไม่ใช้การพูดบนฐานของวิวาทะเรื่องห้องเรียนเพศวิถีที่เกิดขึ้น⁴⁷

จากจุดเริ่มต้นในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ จนถึงบทความเชิงสรุปของพระวรรกรรม 28 กุมภาพันธ์ 2560 รวม 22 วัน พบข้อมูลและข้อสังเกตที่น่าสนใจดังนี้ บทความที่มียอดการอ่านสูงสุดสองบทความใน DSW ได้แก่ “ภัยเกิดจากพันธุกรรมหรือสภาพสังคม?” โดยวินัย ดะห์ลัน มียอดการอ่าน 8,605 ครั้ง และ “จดหมายส่วนตัวถึงอาจารย์อันธิมาและทีมงานสร้างสารคดีห้องเรียนเพศวิถี” โดยมุฮัมมัดอิลยาส ญู๊ปาปัง อ่าน 9,401 ครั้ง⁴⁸ จากการติดตามวิวาทะในสื่อสังคมออนไลน์พบว่า จังหวะของการเผยแพร่บทความของวินัย ดะห์ลัน ได้หนุนเสริมการปะทะให้ร้อนแรงขึ้น ฝ่ายที่ต้องการปกป้องศาสนาและวัฒนธรรมอันดีของปาดานีมีข้อมูลที่ดีจะเป็นความรู้สมัยใหม่ และฝ่ายที่สนับสนุนสิทธิความหลากหลายทางเพศเห็นข้อมูลที่ผิดพลาดที่นำไปสู่ความเกลียด

---

⁴⁶ พระวรรกรรม, “บันทึกความเคลื่อนไหว กรณีห้องเรียนเพศวิถีบูคูกับคำสอนอิสลาม,” *Teenpath*, 28 กุมภาพันธ์ 2560, <http://www.teenpath.net/content.asp?ID=21418> (สืบค้นเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2560)

⁴⁷ เอกรินทร์ ต่วนศิริ, “มิใช่บทสนทนาเพศวิถี,” *Patan Forum*, 20 กุมภาพันธ์ 2560, <http://www.pataniforum.com/single.php?id=662> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560)

⁴⁸ ข้อมูลที่สรุปไว้ในวันที่ 27 มีนาคม 2560

กลัว LGBTI สำหรับบทความหลังซึ่งเผยแพร่ 14 กุมภาพันธ์ 2560 ได้ทำให้บรรยากาศของการโจมตีกลับมา “จุดติด” อีกครั้ง หลังจากที่สามวันก่อนหน้านั้นได้มีข้อเขียนและการโพสต์ในสื่อสังคมออนไลน์จำนวนมากที่วิพากษ์วิจารณ์การใช้ข้อความแสดงความเกลียดชังและโจมตีห้องเรียนเพศวิถีในกิจการกระทำดังกล่าวลดน้อยลง

แม้บทความของมุฮัมหมัดอิลยาส จะได้รับความชื่นชมว่านำเสนออย่างมีเหตุมีผลมากที่สุด แต่ดาราณี ทองศิริ ได้ชี้ให้เห็นข้อกล่าวหาที่ร้ายแรงที่แฝงอยู่ในบทความนี้ อาทิ การกล่าวหาว่าห้องเรียนเพศวิถีหรือสิ่งที่ตัวละครทั้งสองพูดในสารคดีเป็น “การมุ่งเป้าหมายที่อิสลามและสังคมมลายูอาจจะทำให้เข้าใจได้ว่ามีเป้าหมายเพื่อล้มล้างอิสลามและวิถีของชาวมุสลิม” และการพูดออกอากาศในสารคดีเป็นการ “ถือเลื่อยยนต์พยายามโค่นศรัทธา (Faith) ของผม (ซึ่งไม่มีปัญหาอะไร) แต่ที่ทำให้ผมรู้สึกกระอักเนื่องจากเป็นการโค่นออกอากาศ โดยที่ผมไม่มีโอกาสได้พูดอะไรเลยแม้แต่นิดเดียว อย่างน้อยควรจะให้ผมได้โต้แย้งข้อถกเถียงของอาจารย์บ้าง”⁴⁹ ดาราณีชี้ว่าคำสำคัญในบทความนี้ได้แก่ “ล้มล้างอิสลามและวิถีของชาวมุสลิม” และ “พยายามโค่นศรัทธา” เป็นข้อกล่าวหาที่เลื่อนลอยจากความรู้สึกส่วนตัวมิใช่การโต้แย้งตามหลักวิชาการ นำกังวลว่าอาจจะถูกนำไปขยายความให้เกิดความเข้าใจผิดและทำให้สถานการณ์รุนแรงบานปลายต่อไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลเสียที่เกิดขึ้นกับผู้ที่ถูกอ้างถึงโดยตรงในบทความนี้ ดาราณียืนยันว่าสิ่งที่กล่าวในสารคดีเป็น “การรื้อถอนการครอบงำจากโครงสร้างทางสังคม ไม่เฉพาะสังคมใดสังคมหนึ่ง และไม่ใช้การพยายาม “ทำลาย” ศาสนาใด ศาสนาหนึ่ง แต่เป็นการพยายาม “รื้อถอน” แนวคิดเรื่องการ

⁴⁹ มุฮัมหมัดอิลยาส หน้่าปรั้ง, “จดหมายส่วนตัวถึงอาจารย์อันธิมาและทีมงานสร้างสารคดีห้องเรียนเพศวิถี”

ครอบงำและกดขี่จากทุกๆ สถาบันทางสังคม”⁵⁰ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของสุรพศ ทวีศักดิ์ว่าสิ่งที่สื่อสารในสารคดีดังกล่าวมิใช่การล้มล้างอิสลาม และการโค่นล้มศรัทธาของมนุษย์เป็นสิ่งที่เป็นไปได้⁵¹

น่าสังเกตว่าบทความที่มียอดการเปิดอ่านสูงสุดข้างต้น มีลักษณะซึ่งทำให้เกิดทัศนคติเชิงลบต่อ LGBTI และหนุนให้เกิดการโจมตีห้องเรียนเพศวิถี ทั้งในมิติของจังหวะเวลา การใช้ภาษา เนื้อหาที่ดูมีความเป็นวิชาการน่าเชื่อถือ และตัวผู้เขียนบทความที่เป็นนักวิชาการมุสลิมซึ่งเป็นที่รู้จัก แต่ในช่วงนั้นบทความทั้งสองได้รับการเผยแพร่ใน DSW เพียงแห่งเดียวโดยไม่มีเว็บไซต์อื่นนำไปเผยแพร่ซ้ำ และหากพิจารณาเทียบเคียงจำนวนการอ่านที่มีผู้เปิดอ่านรวมกัน 18,006 ครั้ง เทียบกับบทความที่ชี้แจงและตอบข้อกล่าวหาที่เขียนโดยตัวผู้เขียนเองและดาราณี ทองศิริ ซึ่งมียอดการอ่านรวมกันเพียง 3,969 ครั้ง⁵² แล้วพิจารณาได้ว่าการรับรู้ข้อมูลของผู้ติดตาม DSW ในกรณีนี้ มีแนวโน้มจะเป็นการรับฟังเสียงด้านเดียว มากกว่าจะมีการพิจารณาข้อมูลจากทั้งสองฟากฝั่ง

การสืบค้นพบว่าระหว่างวันที่ 8 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2560 มีข้อเขียนหรือบทความกึ่งวิชาการที่เกี่ยวข้องกับกรณีห้องเรียนเพศวิถี เผยแพร่ในเว็บไซต์ข่าวรวมถึงตีพิมพ์ในหน้าหนังสือพิมพ์รวม 27 เรื่อง โดย

---

⁵⁰ ดาราณี ทองศิริ, “จดหมายเปิดผนึกถึงอาจารย์มุฮัมหมัดอิลยาส หญ้าปรัง”

⁵¹ สุรพศ ทวีศักดิ์, Facebook post, 14 กุมภาพันธ์ 2560 (12.45 น.), <https://goo.gl/3E4mHe> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560)

⁵² อ้นธิฉา แสงชัย, “ห้องเรียนเพศวิถีสอนอะไร,” และ ดาราณี ทองศิริ, “จดหมายเปิดผนึกถึงอาจารย์มุฮัมหมัดอิลยาส หญ้าปรัง”

22 เรื่องเผยแพร่ในช่วงเวลาเพียงหนึ่งสัปดาห์คือระหว่างวันที่ 8 ถึง 14 กุมภาพันธ์ 2560 และหากนับรวมการเผยแพร่ซ้ำในเว็บไซต์ต่างๆ จะมีการเผยแพร่ไปถึง 38 ครั้ง⁵³ ทั้งนี้ยังมีรายงานข่าวในสำนักข่าวออนไลน์อีก 7 ครั้ง⁵⁴ โดยนำเสนอจดหมายเปิดผนึกและแถลงการณ์ที่เกี่ยวข้องนอกจากนั้นยังมีการสื่อสารผ่านการสัมภาษณ์ทาง Facebook live ก(ล)างเมืองและโทรทัศน์ Youtube ช่อง Jom Voice รวม 3 คลิป ในวันที่ 27 มีนาคม 2560 พบว่ามียอดการอ่านข้อเขียน บทความข่าวออนไลน์รวม 83,155 ครั้ง และมียอดการชม Facebook live และรายการโทรทัศน์ออนไลน์รวมกันมากกว่า 27,000 ครั้ง

ข้อมูลเหล่านี้ ยังไม่รวมความเคลื่อนไหวในเฟซบุ๊ก ซึ่งมีนักกิจกรรม นักวิชาการ สื่อมวลชน นักศึกษาและประชาชนทั้งในและนอกชายแดนได้รวมถึงที่อยู่ในต่างประเทศ ได้ร่วมถกเถียงกันเกี่ยวกับกรณีนี้ พบว่ามีข้อความหรือบันทึกที่สำคัญคือ เป็นการเสนอความเห็นอย่างจริงจังโดยนักกิจกรรม นักวิชาการ หรือบุคคลสาธารณะที่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง หรือมีเนื้อหาสำคัญต่อการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดย

---

⁵³ “ห้องเรียนเพศวิถีสอนอะไร” ถูกเผยแพร่ใน DSW, ประชาไท และ ปาตานีฟอรัม สำหรับเว็บไซต์ที่เผยแพร่บทความกรณีห้องเรียนเพศวิถี ได้แก่ ประชาไท, DSW, ปาตานีฟอรัม, Voice from Thais, กรุงเทพธุรกิจ (Bangkok biznews), นักข่าวพลเมือง (CitizenThaiPBS), คอลัมน์คุยเรื่องเพศกับพระ เว็บไซต์มูลนิธิแพथทูเฮลท์ (Teenpath) โลกวันนี้ (Lokwannee) ข้อเขียนบางชิ้นเขียนไว้ในรูปบันทึกใน Facebook ก่อนที่จะปรับเนื้อหาและเผยแพร่ในเว็บไซต์เชิงข่าว โปรดดูรายละเอียดที่บรรณานุกรม

⁵⁴ สำนักข่าวออนไลน์ เช่น มติชนออนไลน์, ประชาไท, Bangkok Post, DSW, กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, โลกวันนี้ และ Mtoday ในกรณีของ Mtoday ไม่ได้เสนอรายงานห้องเรียนเพศวิถีโดยตรง แต่เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกัน

รวบรวมได้มากกว่า 60 ครั้ง ซึ่งบางโพสต์ถูกส่งต่อ (share) ถึง 323 ครั้ง⁵⁵ หรือมีการแสดงความคิดเห็นเกือบสี่ร้อยความเห็น⁵⁶ นอกจากนั้น ยังมี การถกเถียงที่เกิดขึ้นนอกสื่อสังคมออนไลน์ เช่น วงสนทนาในบ้านน้ำชา ในกลุ่มพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการทั้งในและนอกพื้นที่ชายแดนใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนภาคประชาสังคม ที่การพูดคุยเกี่ยวกับวิวาทะ ห้องเรียนเพศวิถีกลายเป็นเรื่องร้อนที่เป็นที่สนใจอย่างมากในห้วงเวลาดังกล่าว กรณีนี้ยังเป็นที่ติดตามของคนทั่วไปที่สนใจประเด็นสิทธิมนุษยชน ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนใต้ และความหลากหลายทางเพศอีกด้วย จึงประมาณการได้ว่าน่าจะมีผู้ให้ความสนใจและติดตามกรณีห้องเรียนเพศวิถีอย่างน้อยหลายพันคน ซึ่งถือว่าได้สร้างผลสะท้อนทางสังคมให้เกิดขึ้นไม่น้อย

กรณีนี้ยังเป็นที่สนใจของนักกิจกรรม กลุ่มหรือองค์กรสิทธิมนุษยชนทั้งในและต่างประเทศโดยได้รับการติดตามอย่างใกล้ชิดจากองค์กรสิทธิมนุษยชนระดับชาติและนานาชาติ เช่น Human Rights Watch, Amnesty International Thailand, Forum Asia, Freedom House, Asian SOGIE Caucus (ASC) และเครือข่ายนักกิจกรรมสิทธิความหลากหลายทางเพศทั้งในประเทศและภูมิภาค ต่อมากรณีห้องเรียนเพศวิถีได้รับการรายงานอย่างไม่เป็นทางการต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (NHRCT) และวิจิต มั่นตราภรณ์ ผู้เชี่ยวชาญอิสระว่าด้วย

---

⁵⁵ Wasana Wongsurawat, Facebook post, 11 กุมภาพันธ์ 2560 (10.51 น.), <https://goo.gl/LBJ00W> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560). เพื่อสะท้อนปัญหาการเหยียดเพศในวงการศึกษาการไทย วาสนา วงศ์สุวรรณนี้ได้เปิดเผยตัวว่าเป็นหญิงรักหญิง มีผู้ส่งต่อข้อความนี้และเปิดเผยว่าตนเป็น LGBTI นักร้อยคน

⁵⁶ Chokchai Wongtanee, Facebook post, 9 กุมภาพันธ์ 2560

การป้องกันความรุนแรงและการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศขององค์กรสหประชาชาติองค์กร ASIAN SOGIE Caucus ได้ทำหนังสือรายงานถึงคณะกรรมการสิทธิการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (AICHR) และกรณีนี้ยังถูกรายงานใน Factsheet ของคณะทำงานเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ สิทธิ และเสรีภาพในประเทศไทย (Working group for gender, rights, and freedom in Thailand) ในรอบรายงาน ICCPR 2017 ของประเทศไทยระหว่าง 13-14 มีนาคม 2560 ณ กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

ข้อมูลการกล่าวหา โจมตีและใช้ถ้อยคำแสดงความเกลียดชังทั้งหมดถูกติดตามและเก็บบันทึกไว้โดยองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนหลายองค์กร มีการจัด Panel Discussion เกี่ยวกับกรณีนี้เป็นการเฉพาะที่สมาคมผู้สื่อข่าวต่างประเทศประจำประเทศไทย (Foreign Correspondence' Club of Thailand: FCCT) ในวันที่ 22 เดือนมีนาคม 2560 หลังจากนั้น ผู้เขียนยังได้ทราบข้อมูลว่ามีการหยิบยกกรณีห้องเรียนเพศวิถีมาพูดคุยแลกเปลี่ยนในเวทีเสวนาหรือการอบรมเชิงปฏิบัติการต่างๆ ทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้/ปาตานี อาทิ กิจกรรมฝึกอบรมภารกิจารายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชน โครงการเสริมศักยภาพภาคประชาสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 23 มีนาคม 2560 ณ โรงแรมปาร์ควิวรีสอร์ท จ.ปัตตานี⁵⁷ และเวทีเสวนาวิชาการหัวข้อ New World Order in Trump Era วันที่ 24 มีนาคม 2560 ในงาน Unity in Diversity หนึ่งในความหลากหลาย ณ มูลนิธิศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ⁵⁸

⁵⁷ จากการบอกเล่าของอัญชญา หิมมีนะ ถึงผู้เขียน 24 มีนาคม 2560

⁵⁸ จากการบอกเล่าของศิโรตม์ คำล้ำไพบูลย์ ถึงผู้เขียน 25 มีนาคม 2560

จากข้อมูลเหล่านี้รวมถึงข้อสังเกตจากนักเคลื่อนไหวและนักวิชาการในประเด็นสิทธิความหลากหลายทางเพศ⁵⁹ ซึ่งว่ากรณีห้องเรียนเพศวิถีเป็นความเคลื่อนไหวที่สำคัญของขบวนการสิทธิความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย ทั้งในมิติของการส่งเสริมทางสังคมและความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับนักปกป้องสิทธิความหลากหลายทางเพศ ซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งที่สองนับจากกรณีเสาร์ข้าวเอด⁶⁰ ที่จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนั้นยังเป็นเหตุการณ์ที่ส่งผลสะท้อนต่อภาคประชาสังคมชายแดนใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสันติภาพและสิทธิมนุษยชน รวมถึงข้อถกเถียงในประเด็นเพศวิถีในจังหวัดชายแดนใต้/ปาตานี อย่างมีนัยสำคัญ

---

⁵⁹ ฉันทลักษณ์ รักษาอยู่ แสดงความเห็นไว้ใน Facebook ส่วนตัวว่ากรณีเพศวิถีกลายเป็นประวัติศาสตร์หน้าหนึ่งของขบวนการเคลื่อนไหวความหลากหลายทางเพศ สอดคล้องกับความเห็นของอัญชญา สุวรรณานนท์ ที่กล่าวไว้ในงาน Film Screening and Panel Discussion on Freedom of Expression and Human Rights in Thailand Through the Eyes of Young Thai Filmmakers วันที่ 13 มีนาคม 2560 ณ Bangkok Screening Room และ Prof. Emeritus Douglas Sanders ที่กล่าวใน Panel discussion ณ สมาคมผู้สื่อข่าวต่างประเทศ (FCCT) ในวันที่ 22 มีนาคม 2560 เรื่อง NGOs, social work, rights and religion in Thailand's deep South

⁶⁰ กลุ่มเชียงใหม่ 51 ขว้างปาสิ่งของ ทำร้ายร่างกายและบังคับให้ขบวน gay pride ที่จังหวัดเชียงใหม่ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2552 ยุติลงโดยอ้างว่ากิจกรรมดังกล่าวขัดต่อวัฒนธรรมอันดีของชาวเชียงใหม่

3. ภาพยนตร์สารคดี ตัวละคร และความเป็นจริง

หากพิจารณาเชิงรูปแบบ ก(ล)างเมืองมิใช่สารคดีเชิงข่าวที่นำเสนอรายงานสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ที่มีข้อสรุปชัดเจนแต่นำเสนอเรื่องราวเชิงประเด็น บุคคล/กลุ่มบุคคลที่เป็น “ตัวละครหลัก” เช่น การใช้ชีวิต การทำงาน อุดมการณ์ ทศนคติส่วนตัวและความรู้สึกนึกคิดของคนเหล่านี้ในลักษณะปลายเปิด แม้ว่าในแต่ละตอนจะมีวิธีการนำเสนอที่แตกต่างกัน แต่มีลักษณะร่วมคือบุคคลต้นเรื่องจะถูกนำเสนอในลักษณะของตัวละครของเรื่องเล่าเรื่องหนึ่ง ใช้เทคนิคการนำเสนอแบบ “ภาพยนตร์สารคดี” มีการใช้ภาพ เสียงดนตรีประกอบที่ขับเน้นอารมณ์ความรู้สึก สารคดีก(ล)างเมือง ตอน ห้องเรียนเพศวิถี คือเรื่องเล่าชีวิตความคิดและการทำงานของผู้เขียนและดาราณี ทองศิริ ซึ่งทำกิจกรรมห้องเรียนเพศวิถีและฟุตบอลคลับ เล่าเรื่องด้วยบทสนทนา โดยผู้สัมภาษณ์จะตั้งคำถามให้ตัวละครตอบและถูก “คัดสรร” จากบทสนทนาที่ใช้เวลาสัมภาษณ์นานกว่า 3 ชั่วโมงจนเหลือเพียง 22 นาที ข้อความเหล่านั้นถูกจัดวางในจังหวะที่แหลมคมเพื่อขับเน้นให้เนื้อหาและอารมณ์มีความเข้มข้น น่าติดตาม บทสนทนาดำเนินไปพร้อมกับฉากหลังภาพบรรยากาศของสถานที่ต่างๆ ในจังหวัดปัตตานี เช่น ตลาด พื้นที่สาธารณะ ถนน ด้านตรวจ และมีสัญลักษณ์โดดเด่นของพื้นที่ การตั้งคำถามมุ่งไปที่ประเด็นเกี่ยวกับบทบาททางเพศความ (ไม่)เท่าเทียมทางเพศและโครงสร้างอำนาจในสังคมอันเป็นเหตุให้เกิดการเลือกปฏิบัติหรือความรุนแรงทางเพศในรูปแบบต่างๆ ตัวละครหลักทั้งสองได้แสดงความคิดเห็นต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในชายแดนใต้/ปาตานีรวมถึงในพื้นที่อื่นๆ ในทุกสังคมวัฒนธรรมอย่างตรงไปตรงมา พร้อมกับเผยทัศนคติที่มีต่อการใช้ชีวิตและพื้นที่ส่วนตัว เช่น การใช้ชีวิตคู่ในฐานะ

คู่รักเพศเดียวกัน การนิยามตัวเองว่าไม่นับถือศาสนา (irreligious) รวมถึงการตั้งคำถามต่อกรอบจารีตที่กดขี่ ซึ่งทำให้สนใจปัญหาความไม่เท่าเทียมและความรุนแรงทางเพศจนนำไปสู่การทำงานเคลื่อนไหวในประเด็นดังกล่าว

ในฐานะตัวละครจึงไม่อาจถือว่เป็นภาพตัวแทนของตัวตนตามความเป็นจริงได้ทั้งหมด และย่อมถูกเข้าใจ ถูกตีความหลายชั้น เริ่มจากมุมมองของผู้สัมภาษณ์ ช่างภาพ ผู้กำกับ ผู้ตัดต่อ ผู้พิจารณากลั่นกรอง ก่อนออกอากาศ และผู้ชม ซึ่งล้วนแต่มีอิทธิพลในการตีความโดยขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ความรู้ ข้อมูลและความคิดความเชื่อของตนที่น่าสนใจ คือการตีความเรื่องราวผ่านคำโปรยก่อนเข้ารายการ ความว่า

“อันธพาลเป็นหญิงสาวจากเชียงใหม่ ส่วนดารานีเป็นคนกรุงเทพฯที่ตลอดมาใช้ชีวิตอยู่แต่ในเมืองหลวง ทั้งคู่ย้ายมาเปิดร้านหนังสือที่จังหวัดปัตตานี และด้วยความที่พวกเขาเป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคมจึงตัดสินใจเปิดห้องเรียนเล็กๆ ขึ้นมาในร้านแห่งนี้ โดยเรียกว่าห้องเรียนเพศวิถีเพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการพูดคุยเรื่องต่างๆ ซึ่งแม้จะเป็นเรื่องเรียบง่าย แต่กลับไม่สามารถคุยกันได้ในห้องเรียนไหนๆ แม้เรื่องใกล้ตัวเหล่านี้อาจเป็นเรื่องที่หลายๆคนมองว่าผิด ไม่สมควรที่จะคุยกันโดยเฉพาะในหมู่หญิงสาว แต่ที่ห้องเรียนนี้ กลับช่วยให้ทุกคน ได้เรียนรู้หลายๆเรื่องไปพร้อมๆกัน ติดตามบรรยากาศการพูดคุยและที่มาของการเปิดห้องเรียนนี้ได้ในสารคดี(ล)างเมือง ตอนห้องเรียนเพศวิถี”

แม้ว่าการกล่าวถึงเรื่องเพศในที่สาธารณะ ในสังคมที่เคร่งครัด ศีลธรรมทางเพศจะไม่ได้รับการยอมรับ เนื่องจากมองว่าเพศเป็นเรื่องต่ำสกปรก หรือเป็นความหมกมุ่นในทางที่ผิด แต่การใช้คำว่า “เรื่องลับๆ” และเป็นเรื่องที่มีมักถูก “คนมองว่าผิด” อาจทำให้ผู้ชมสวมแว่นตาเหล่านี้เอาไว้อ่อน จนเกิดการตัดสินล่วงหน้าเช่นการกล่าวหาว่าเป็นกิจกรรมล้าสมัยโดยไม่พิจารณาเนื้อหาอย่างรอบด้าน ทั้งนี้ กิจกรรมห้องเรียนเพศวิถีและฟุตบอลมิได้เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการลับแต่อย่างใด กุสุมา ภูใหญ่ นักวิชาการด้านการสื่อสารในพื้นที่ความขัดแย้งให้ความเห็นว่าคำกล่าวหาเรื่องล้าสมัยถือเป็นการกินเลยและ “ในรายการประกอบด้วยหลายประเด็น หลายส่วน บางส่วน เป็นทัศนคติของผู้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับกิจกรรมกีฬา บางส่วนเป็นทัศนคติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนทั้งในหลักการและความคิดส่วนตัว และไม่สามารถเหมารวมไปได้ว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนี้จะคิดหรือจะเป็นเหมือนผู้ให้สัมภาษณ์ในรายการ”⁶¹

อีกจุดสังเกตที่น่าสนใจเช่นในนาทีที่ 15 บทสนทนาริมสนามฟุตบอลซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับความรักความสัมพันธ์ บทสนทนาช่วงนี้ไม่ต่อเนื่องและมีข้อความที่อยู่ระหว่างนั้นหายไปเป็นช่วงๆ มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมฟุตบอลได้แสดงทัศนคติว่าความรักขึ้นอยู่กับความรู้สึกจิตใจ ไม่เกี่ยวกับเพศ “แรกๆ ก็คบแบบเล่นๆ อะไรอย่างนั้น ก็ตามกระแส” และ “สุดท้ายผู้หญิงก็ต้องคู่กับผู้ชายอยู่ดี” การจัดวงคุยลักษณะนี้ เป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับแลกเปลี่ยนทัศนคติ ซึ่งอยู่บน

⁶¹ Kusuma Kooyai, Comment in Facebook post of Anticha Sangchai, 11 กุมภาพันธ์ 2560 (02.09 น.), <https://goo.gl/mZWE4A> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

ฐานของการไม่ตัดสินถูกผิด แตกต่างไปอย่างสิ้นเชิงเมื่อถูกนำเสนอผ่านสื่อที่ผู้ชมไม่เข้าใจกระบวนการเหล่านี้ และมีการตัดสินสิ่งที่ “พูด” ออกมาและสุดท้ายคือคำอธิบายของดารานีในอีกสองช่วงที่สำคัญได้แก่

“หลายๆ อันคือการพยายามที่จะทำให้ผู้หญิงหรือเพศอื่นๆ สามารถที่จะออกไปจากบทบาทที่อยู่ภายใต้การบอกการสอนของเพศชาย ไม่ว่าจะด้วยหลักการอะไรก็ตามแล้วแต่ที่สังคมมันหล่อหลอมมาว่า โอเค ผู้หญิงต้องมีบทบาทแบบนี้ละ เป็นเมีย เป็นแม่ ห้ามทำบางอย่าง ทำอะไรได้บ้างไม่ได้บ้าง”

“มันมีแค่พื้นที่ในครัวเท่านั้นหรือที่ผู้หญิงจะมีบทบาทได้มากกว่าผู้ชาย ทำไมเราไม่ทำให้ทุกๆ พื้นที่มันมีอำนาจได้เท่าๆ กันล่ะ”

“ผู้หญิงลุกขึ้นมาตะโกนดังๆ ก็ได้ละ เราพยายามจะรื้อถอนความเชื่อเรื่องความเป็นเพศ ไม่จำเป็นต้องรักกับผู้ชายก็ได้ละ ผู้หญิงรักผู้หญิงรักกันก็ได้ละ ผู้ชายรักผู้ชายก็ได้ละ ไม่ต้องมีความรักใครก็ได้ละ รักตัวเองก็ได้ละ มันมีความหลากหลายมากกว่านั้น มันคือการกระโดดออกมาจากกรอบที่เขาบอกเรา”⁶²

และอีกช่วงหนึ่ง

---

⁶² ดารานี ทองศิริ, สารคดีก(ล)างเมือง ตอน ห้องเรียนเพศวิถี นาที่ที่ 19:57-20:36 และ 21:23-21:43

“สิ่งที่เราพยายามทำมาโดยตลอด คือ การสลายอำนาจเหนือพวกนั้น และทำให้มันเกิดการใช้อำนาจร่วมในสังคมให้ได้ ไม่ใช่แค่เรื่องเพศ มันเกี่ยวข้องกับชีวิตคนทุกเพศ ไม่ว่าจะเป็นความคิดทางการเมือง เรื่องความคิดเห็นในสังคม เราอยากให้คนในสังคมมีความเข้าใจเรื่องนี้ว่ามนุษย์มันมีความแตกต่าง แล้วเราจะอยู่กันยังไง เป้าหมายสูงสุดคืออยากเห็นการเคารพกันและกันให้มากที่สุด โดยที่มันทะลุกรอบเรื่องชาติ เรื่องศาสนา เรื่องจารีตประเพณี ให้มันมองเห็นว่าเราทุกคนมีความหลากหลาย แล้วเราจะอยู่ร่วมกันยังไง มันต้องอยู่ด้วยกันและเรียนรู้ร่วมกัน เราเองเรามาอยู่ที่นี่ก็ต้องเรียนรู้ว่าคนที่นั่นเขามีวิถีชีวิตยังไง เขารู้สึกอะไร แล้วเราก็เรียนรู้ที่จะต่อรอง ประนีประนอม เคารพพื้นที่กัน เราว่ามันเป็นเรื่องที่พื้นฐานมากๆ คือเราอยากอยู่ในสังคมแบบไหน?”⁶³

หากพิจารณาถึงเนื้อหาในบทสนทนาข้างต้นโดยไม่มีภาพฉากหลังที่เป็นมัสยิดหรือวิถีชีวิตของผู้คนในจังหวัดปัตตานีจะเข้าใจได้ว่าสิ่งที่ดารานีกล่าวถึงเป็นข้อถกเถียงในโลกวิชาการด้านเพศวิถี อิงกับการวิเคราะห์เรื่องอำนาจแนวสตรีนิยมของโจอันนา เมซี (Joanna Masy) นักปรัชญาและนักกิจกรรมด้านนิเวศวิทยาแนวจิตวิญญาณ และสตาร์ฮอว์ก (Starhawk) นักสันติวิธีที่ทำงานบนฐานคิดสตรีนิยมเชิงจิตวิญญาณ โดยทำความเข้าใจเรื่องโครงสร้างอำนาจเพื่อปลดปล่อยและฟื้นฟูพลังอำนาจ (empowerment) โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจภายใน

⁶³ ดารานี ทองศิริ, สารคดี(ล)างเมือง ตอน ห้องเรียนเพศวิถี นาทีที่ 22.55-23.58

(power within) ของผู้หญิงและวิเคราะห์ว่าอำนาจเหนือ (power over) คือการใช้อำนาจของรัฐ สถาบัน กลุ่มคน รวมถึงแหล่งอำนาจจากอัตลักษณ์ เพศ การศึกษา รูปร่าง สีผิว เพื่อควบคุมจัดการคน/กลุ่มคนที่มีอำนาจน้อยกว่า⁶⁴ ทฤษฎีนี้มีได้มุ่งวิพากษ์ศาสนาอิสลามหรือจารีตแบบมลายูปาตานีเป็นการเฉพาะ แต่ครอบคลุมโครงสร้างอำนาจทั้งหมดในทุกพื้นที่ และมีข้อเท็จจริงที่ว่าดารานีทำงานเคลื่อนไหวด้านสิทธิความหลากหลายทางเพศในระดับประเทศและระดับภูมิภาคด้วย ดังนั้นการกล่าวถึงการ “สลายอำนาจเหนือ” จึงมีนัยยะกว้างขวางตั้งแต่โครงสร้างสังคมขนาดใหญ่จนถึงปัจเจกบุคคลในความสัมพันธ์ส่วนตัว เช่น คู่รัก ทว่าบทสนทนาดังกล่าวดำเนินไปพร้อมกับภาพผู้คน มัสยิด และสถานที่สำคัญในจังหวัดปัตตานี จึงเกิดการซ้อนทับของเนื้อหาทางความคิดชุดหนึ่งกับพื้นที่เฉพาะเจาะจงโดยเฉพาะพื้นที่ศาสนา

กรณีนี้สะท้อนว่าการทำงานของสื่อจำเป็นต้องมีความรอบคอบมากขึ้น เช่น มีการประเมินความเสี่ยงการดำเนินถึงความปลอดภัยของแหล่งข่าวเพิ่มความระมัดระวังหากเป็นการสื่อสารประเด็นที่มีลักษณะท้าทายในพื้นที่ขัดแย้งที่อ่อนไหวต่อบัณฑิตต่าง ๆ ที่อาจจะนำไปสู่ความรุนแรง จังหวะเวลาของการนำเสนอ และการตีความที่อาจเกินเลยหรือเพี้ยนจากสิ่งที่ต้องการนำเสนอและควรให้ความสำคัญกับความสมดุลของการมองจากมุมมองของผู้ผลิตสื่อและมุมมองของแหล่งข่าว บนพื้น

---

⁶⁴ Macy, J and Brown, Young, *Coming Back to Life: Practices to Reconnect Our Lives, Our World* (Gabriela Island, BC: New Society Publishers, 1998); Starhawk, *Truth or Dare: Encounters with Power, Authority, and Mystery* (San Francisco: Harper, 1987), และ Starhawk, *Webs of Power: Notes from the Global Uprising* (Gabriela Island, BC: New Society Publishers, 2003).

ฐานของความใส่ใจในความละเอียดอ่อนทั้งในเชิงประเด็นและเชิงพื้นที่ให้มากขึ้น ทางสถานีโทรทัศน์ควรมีมาตรการที่เป็นระบบรวดเร็ว และเป็นมืออาชีพในการปกป้องคุ้มครองผู้เกี่ยวข้องให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในกรณีที่เกิดเหตุลักษณะนี้ผู้เขียนเห็นว่าปฏิกิริยาตอบโต้รุนแรงต่อสารคดีนี้ เกิดจากผู้ที่ออกมาโจมตีมีความรู้สึกที่ตัวเองถูกกระทำ เนื่องจากการนำเสนอประเด็นความเท่าเทียม บทบาทและความหลากหลายทางเพศ ซึ่งถือเป็นเรื่องละเอียดอ่อนของพื้นที่นี้ผ่านสายตาแบบคนนอก ดังที่ Sea Slow วิเคราะห์ว่าสื่อออกมามีความกล้าหาญในการนำเสนอประเด็นที่แหลมคมหรือมีลักษณะเชิงวิพากษ์ แต่ก็ขาดความระมัดระวังอ่อนไหวต่ออัตลักษณ์หรือคุณลักษณะเฉพาะเชิงวัฒนธรรม ขณะที่สื่อในแม้จะมีความเข้าใจเป็นอย่างดี แต่ก็ขาดความกล้าหาญที่จะนำเสนอประเด็นที่แหลมคมหรือการวิพากษ์ตนเอง ความท้าทายของการสื่อสารเรื่องราวในพื้นที่ขัดแย้งจึงอยู่ที่การทำทันต่อจุดอ่อนจุดแข็งเหล่านั้นและรู้จักปรับให้เกิดความสมดุลในการสื่อสาร⁶⁵

ข้อผิดพลาดของทีมงานห้องเรียนเพศวิถี ประการแรก แม้จะตระหนักว่าเนื้อหาในสารคดีดังกล่าวเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและควรระมัดระวัง ทว่าก็ไม่ได้ประเมินความเสี่ยงให้รอบคอบในทุกรายละเอียดก่อนที่จะปล่อยให้มีการเผยแพร่ออกสู่สาธารณะ เช่น หลังจากได้ชมตัวอย่างรายการก่อนออกอากาศ แม้จะรู้สึกสะอึกใจกับคำโปรยที่มีลักษณะชี้หน้า แต่ก็มิได้ทักท้วงหรือยืนยันให้ปรับแก้ ประการที่สอง การขาดประสบการณ์และทักษะในการทำงานกับสื่อ ทั้งนี้ไม่ควรที่จะคาดหวังให้สื่อทำหน้าที่ในการกลั่นกรองเนื้อหาและประเมินความเสี่ยงแต่

⁶⁵ Sea Slow, “สื่อออก-สื่อใน/ จุดอ่อน-จุดแข็ง การสื่อสารชายแดนใต้”

เพียงฝ่ายเดียว เนื่องจากผู้ที่เข้าใจสถานการณ์และทราบถึงรายละเอียด ที่ควรนำมาพิจารณาได้รอบด้านมากที่สุดคือบุคคลต้นเรื่องนั่นเอง การ ขาดประสบการณ์ในการทำงานกับสื่อ ทำให้ผู้เขียนและทีมงานไม่ทราบ ว่าการสื่อสารเรื่องราวของตนเองและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่านสื่อมีความ อ่อนไหวและมีข้อควรระมัดระวังอย่างไร การสื่อสารผ่านสื่อมีข้อจำกัด และมีปัจจัยด้านความปลอดภัยที่ต้องคำนึงถึงอย่างรอบด้านและ รอบคอบมากที่สุด เช่น หนึ่งให้สัมภาษณ์ต้องรับรู้ที่กำลังให้สัมภาษณ์ อยู่ให้ระมัดระวังว่าสิ่งที่พูดจะถูกสื่อสารออกไป และควรใช้วิธี “ร่วมกัน ประเมิน” จากผู้มีส่วนได้เสียมีการตรวจสอบจากคนในที่เข้าใจข้อเท็จจริง ซึ่งจะช่วยกรองสิ่งที่จะนำเสนอสู่สาธารณะให้สอดคล้องกับความ เข้าใจของคนในและในบางกรณีอาจจำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ ผู้ที่ ทำงานในประเด็นอ่อนไหวจึงควรให้ความสำคัญอย่างสูงต่อการพัฒนา ทักษะการสื่อสารทั้งด้วยตนเองและสื่อสารผ่านสื่อ มีการประเมินความ เสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นต่อตนเองและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างมีมาตรฐาน เป็นมืออาชีพ ที่สำคัญคือการประเมินไว้ในระดับที่สูงที่สุดจะช่วยลดความ เสี่ยงหรือความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ สุดท้าย การสื่อสารประเด็น ที่มีความท้าทาย ไม่จำเป็นที่จะต้องใช้ท่าทีที่ท้าทาย แต่ควรคำนึงถึง ความเป็นไปได้ ปัจจัย เงื่อนไขเฉพาะ ที่จะส่งผลให้การสื่อสารนั้นเกิด ประสิทธิภาพสูงสุด⁶⁶

---

⁶⁶ ภายหลังมีสารคดีเรื่อง “Under the Veil” กำกับโดย วรกร ฤทัยวานิชกุล ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการ “แตกต่าง หลากหลาย เหมือนกัน” โดยมูลนิธิสื่อเพื่อการ ศึกษาของชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของสถานทูตแคนาดา นำเสนอประเด็น LGBTI ในชายแดนใต้ป่าตานีโดยมีภาพกิจกรรมบุคคลที่ปรากฏอยู่ด้วย ซึ่งมีกำหนดจะจัดฉายในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2560 และเผยแพร่ในเว็บไซต์ YouTube แต่จากการประเมินความเสี่ยงร่วมกันระหว่างทีมงานห้องเรียนเพศวิถี ผู้กำกับ และนักกิจกรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้กลุ่มหนึ่ง มีความเห็นว่าย่างไม่

4. ความเจ็บช้ำชอก และคนนอก/คนใน

กรณีนี้สามารถพิจารณาอย่างหายาๆ ถึงความเป็นชายขอบได้อย่างน้อยสามกลุ่ม (หนึ่ง) ตัวละครหลักในสารคดี (ผู้เขียนและดารานี) (สอง) คนชายขอบของชายขอบในพื้นที่ชายแดนใต้ซึ่งถูกนิยามผ่านเพศ ศาสนา เชื้อชาติ ภาษา จารีต วัฒนธรรม ความคิดทางการเมือง และ (สาม) ผู้ที่เชิดชูคุณค่ากระแสหลักในชายแดนใต้/ปาตานีในทุกมิติที่กล่าวมาโดยเฉพาะกระบวนการทำให้เป็นอิสลาม ที่เข้มข้นที่กลบกลาย เป็นชายขอบเสียเองเมื่อพิจารณาผ่านบริบทของรัฐธรรมนูญศาสนาประจำชาติ สิทธิมนุษยชนสากล สื่อกระแสหลัก รวมถึงความเป็นสากลอื่นนอกชายแดนใต้/ปาตานี กรณีห้องเรียนเพศวิถีคือการปะทะกันระหว่างความเป็นชายขอบและอำนาจกระแสหลักเหล่านั้นนั่นเอง

การปะทะกันอย่างตรงไปตรงมาที่สุด เกิดขึ้นระหว่างตัวละครกับผู้เชิดชูคุณค่ากระแสหลักของชายแดนใต้/ปาตานี ตัวละครทั้งสองเป็น “คนนอก” ที่มาจากที่อื่น นอกเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรมอิสลาม ไม่ถูกหล่อหลอมในประวัติศาสตร์บาดแผลปาตานี มีวิถีทางเพศแบบนอกกรอบจารีต ที่หนักยิ่งกว่าคือเป็นผู้ไม่นับถือศาสนา (Irreligious people) ด้วย คนเช่นนี้กลับจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มี “คนใน” ศาสนาที่ควรอยู่ภายใต้การควบคุมเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยที่กิจกรรมเหล่านั้นไม่ได้ถูกควบคุมให้อยู่ภายใต้กรอบของศาสนา เมื่อพิจารณาแล้วจึงเข้าใจได้

เหมาะสมที่จะนำเสนอต่อสาธารณะในช่วงเวลาดังกล่าว จึงมีการประสานงานไปยังผู้บริหารโครงการเพื่อขอระงับการจัดฉายสารคดีเรื่องนี้เพื่อความปลอดภัยของผู้ที่เกี่ยวข้อง และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี กระบวนการนี้เกิดขึ้นหลังกรณีสารคดี(ล)างเมืองปัจจุบันสารคดีนี้จัดฉายเฉพาะกลุ่มปิดเช่นที่จัดโดยสถานทูตหรือกลุ่มมรณรังษีสิทธิความหลากหลายทางเพศเท่านั้น

ว่าเหตุใดตัวละครทั้งสองจึงถูกตีตราว่าเป็นภัยร้าย เป็นกาฬโรคหรือเป็น (คนนอกศาสนาที่ปลิ้นปล้อนหลอกลวง) หรือกระทั่งเป็นมารร้ายชั่วกฏอน ซึ่งถือเป็นหน้าที่สำหรับผู้สื่อข่าวที่เชิดชูคุณค่ากระแสหลักของสังคมมลายูมุสลิมปาตานีที่ต้องต่อต้านการรับรู้ “เรื่องเล่า” ในสารคดี ทำให้ผู้เชิดชูคุณค่ากระแสหลักซึ่งอิงกับอำนาจควบคุมสั่งการ ถูกทำให้มองเห็นอำนาจแบบอื่น กล่าวคือ อำนาจของชายขอบ และอำนาจจากคุณค่าภายนอก เห็นปัญหาที่ซ่อนไว้ได้พร้อม รวมทั้งความเชื่อที่ว่าความเป็น LGBTI สามารถซ่อนกันได้ จึงเกิดความรู้สึกที่ถูกคุกคาม ไม่ไว้ใจ กังวล หรือแม้แต่หวาดกลัวจนเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบอย่างรุนแรงในทันที

หากพิจารณาข้ออ้างสำคัญที่ใช้โจมตีคือชายแดนใต้/ปาตานีเป็น “บ้านมุสลิม”⁶⁷ และคนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยที่ตัวละครทั้งสองจะออกมาพูดเรื่องเพศวิถีในที่สาธารณะ “บ้านเราเราดูแลเองได้คนนอกอย่าเสือก”⁶⁸

---

⁶⁷ โชคชัย วงษ์ธานี แสดงความเห็นใน facebook ส่วนตัว 9 กุมภาพันธ์ 2560 เวลา 21.58 น. มีข้อความเต็มว่า “อ. Kengkij Kitirianglarp ขอขอบคุณที่มาแลกเปลี่ยนกัน สำหรับมุสลิมศาสนาอิสลามคือคุณค่าสูงสุดของมนุษย์ครับ ผมเพียงบอกว่าถ้ามีเป้าหมายการทำกิจกรรมเพื่อการนั้นก็หยุดเสียผมคับแคบและละเมิดตรงไหน น้องสาวผม ลูกศิษย์ผมผมไม่มีสิทธิปกป้องหรือ ถ้าทำแบบนั้นที่เสี่ยงใหม่หรือกรุงเทพฯ แม้ว่ามุสลิมจะรับไม่ได้ก็ตาม เราพร้อม อดทน แต่นี่มาทำในบ้านมุสลิมเราก็ต้องแนะนำกันเตือนกันมันผิดตรงไหน ด้วยมิตรภาพครับอาจารย์” โปรตุคดู Chokchai Wongtanee, Facebook post, 9 กุมภาพันธ์ 2560 (17.57 น.), <https://goo.gl/rllluk> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2560).

⁶⁸ Hunn, Hannan แสดงความเห็นใต้ข้อความ Chokchai Wongtanee, Facebook post, 9 กุมภาพันธ์ 2560 และในเฟซบุ๊กของตัวเองวันเดียวกัน ความว่า “ก(ล)างเมือง: น้องเรียนเพศวิถี บางที #คนนอก ที่ไม่ลึกซึ้งถึงความละเอียดอ่อนของพื้นที่ ไม่เข้าใจถึงบริบทของดินแดนแห่งนี้ไม่สืบค้นเมื่อสภาพพลูตฐานของผู้คน แล้วมาก้าวร้าววิถีชีวิตของผู้คนแถวนี้ #คนใน คำอยู่อย่างสงบสุขมาเนิ่นนาน แต่เมื่อมี #คนนอก มาวุ่นวาย คำมักมีวิธีจัดการกับคนนอกได้หลากหลายมากเกินไป

หรือการยอมให้บรรณคดีประเด็นความหลากหลายทางเพศในสามจังหวัดเท่ากับยอมรับความชั่ว⁶⁹ ทั้งนี้การอ้างความเป็นคนในซึ่งมีความเป็นเจ้าของและผูกขาดการตัดสินต่างๆ โดยเฉพาะการตัดสินเชิงศีลธรรมของวิธีคิดเช่นนี้ นอกจากจะผลักดันให้ตัวละครเป็นคนนอกและเป็นชายขอบในทุกมิติแล้ว ยังพิพากษาตัดสินผู้เขียนและดาราณีที่อยู่นอกเรื่องเล่าทั้งยังขบเน้นความเป็นชายขอบของคนหลายกลุ่มในชายแดนใต้/ปาตานี ทั้งศาสนาอื่น ชาติพันธุ์อื่น ภาษาอื่น หรือผู้มีเพศวิถีนอกกรอบจารีตที่มี “บ้าน” ในพื้นที่เดียวกันให้ชัดเจนยิ่งขึ้นไปพร้อมกันภายใต้มุมมองเช่นนี้การเชิดชูว่าชายแดนใต้/ปาตานีเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรม พหุศาสนา เป็นเพียงโฆษณาชวนเชื่อเท่านั้นหรือไม่ การเป็นคนนอก/คนใน ใช้เกณฑ์ใดกำหนด ใครกำหนด ที่สำคัญภายใต้เกณฑ์เหล่านั้นใครเป็นผู้ได้หรือสูญเสียอำนาจและผลประโยชน์

กว่าความหลากหลายทางเพศที่คนนอกพยายามยึดเยียดเข้ามา” ดู Hannan Hunn, Facebook post, 9 กุมภาพันธ์ 2560 (11.37 น.), <https://goo.gl/bsgf47> สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560,

⁶⁹ อามีน ลอนา, Facebook post, 9 กุมภาพันธ์ 2560 (16.38 น.), <https://goo.gl/r2z2Zr> (สืบค้นเมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560). ความว่า “ขณะนี้ในแผ่นดินสามจังหวัดของเรา มีการเคลื่อนไหวบรรณคดีเรื่องการยอมรับรักร่วมเพศ ทอมดี้เกย์ โดยบรรดามุสลิมหัวอ่อนทั้งหลายได้เออออห้อมหมกกับการขึ้นำของกาฬิรมุขริกันคนกาฬิรจะพูดยังงี้ก็ช่าง เพราะพวกเขาไม่มีบรรทัดฐานกำหนดความดี-ความชั่วแต่มุสลิมทำไม่ถึงหัวอ่อนโง่เขลาไปเชื่อถือต่อกรขึ้นำของกาฬิร ถ้าเราค่อย ๆ ปลดปล่อยสังคมชาชินกับความชั่วมากเท่าใด การยอมรับในความชั่วจะมากขึ้นเท่านั้น”

ขณะเดียวกันคุณค่ากระแสหลักในชายแดนใต้/ปาตานี ก็กลายเป็นชายขอบในคุณค่ารัฐชาติไทยที่เชิดชูศีลธรรมและคุณค่าที่อิงกับศาสนาพุทธอีกชั้นหนึ่ง ความยกย่องเช่นนี้ส่งผลให้กระบวนการทำให้เป็นอิสลามและการใช้อำนาจควบคุมในพื้นที่ที่มีความเข้มข้นมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อต่อสู้ต่อรองกับความเป็นชายขอบของตัวเองภายใต้การครอบงำของคุณค่าชุดอื่นที่มีอำนาจเหนือกว่า สภาพการณ์เช่นนี้ได้ส่งผลต่อคนที่เป็น “ชายขอบของชายขอบ” ทั้งในนิยามความหมายของรัฐชาติไทยและความเป็นมลายู มุสลิม ปาตานี ในลักษณะที่เป็นการกดทับที่ซ้ำซ้อนมากขึ้น การกดทับเหล่านั้นคือกระบวนการที่ทำให้ความเป็นชายขอบถูกควบคุมและจำกัดพื้นที่ให้อยู่ใน “ความเงียบ” (silence) และ “ไร้ตัวตน” (invisible)

หากพิจารณาสารคดี(ล)างเมืองในฐานะตัวกระทำจากอำนาจภายนอก จะเข้าใจได้ว่าสารคดีนี้กำลังทำให้เสียงของผู้หญิงคนนอกที่เป็นตัวแทนความเป็นชายขอบซึ่งถูกเก็บซ่อนไว้ภายใต้ความเงียบและไร้ตัวตน เผยให้เห็นกระบวนการกดทับที่เกิดขึ้นในพื้นที่ “ข้างใน” และเสียงนั้นถูกสื่อกระแสหลักอันเป็นอำนาจจากภายนอกส่งออกไป “ข้างนอก” เผยแพร่ในวงกว้าง ถูกทำให้เป็นสาธารณะ ขยายเสียงให้ดังขึ้นจากใจกลางเมือง (อำนาจจากศูนย์กลาง) แล้วย้อนกลับมา “ส่งเสียง” และ “ปรากฏตัว” ในพื้นที่ข้างในอีกครั้ง รวมเป็นการกระทำของอำนาจจากภายนอกและความเป็นชายขอบของข้างในจึง “กระแทก” เข้าสู่ใจกลางอำนาจในชายแดนใต้/ปาตานี สิ่งนี้เรียกว่าการปะทะกันระหว่างความเป็นชายขอบที่ย้อนแย้ง ที่สำคัญ การปะทะกันเช่นนี้เกิดขึ้นบนประเด็นที่มีความละเอียดอ่อน บนสถานการณ์หรือพื้นที่ความขัดแย้งที่มีความเปราะบาง จึงเป็นสถานการณ์ที่ทำทลายยิ่ง และง่ายต่อการเกิด

เงื่อนไขความขัดแย้งใหม่ถือเป็นความยากที่ซ้อนหลายชั้นสำหรับนักกิจกรรมและนักสื่อสารในพื้นที่นี้

เมื่อพิจารณาตัวละครหลักทั้งสอง แม้จะเป็นชายขอบของชายแดนใต้/ปาตานี แต่ในโลกนอกเรื่องเล่ากลับมีแหล่งอำนาจในฐานะนักสิทธิมนุษยชนและนักวิชาการซึ่งถือคุณค่าสากล และมีเครือข่ายจากภายนอก จึงมิใช่การปรากฏกายออกมาให้เป็นที่รับรู้ทางสายตาอย่างเงิบเงียบต่อมตัวหรือเรียกร้องความปรารถนาอย่างคนชายขอบแต่เป็นการปรากฏในลักษณะที่อยู่ดีๆ ก็พุ่งกระโจนออกมาอย่างไม่อาจควบคุมระชากการรับรู้ด้วย “เสียง” ที่เต็มไปด้วยข้อความที่ท้าทายถูกเสริมพลังจากอำนาจของโลกภายนอก และบาดคมจนไม่อาจเบือนหน้าหนี

ในอีกแง่หนึ่ง ความเงิบและการไร้ตัวตน ก็เป็นเครื่องมือต่อรองของชายขอบโดยเฉพะในมิติทางเพศในชายแดนใต้/ปาตานีเช่นกัน ผู้เขียนพบว่า LGBTI มีอยู่ทั่วไปในจังหวัดชายแดนใต้ไม่ต่างจากภูมิภาคอื่น และอยู่ในทุกศาสนา ชาติพันธุ์ การศึกษา อายุ และชนชั้นทางเศรษฐกิจ LGBTI มุสลิมหลายคนสามารถต่อรองระหว่างความเชื่อทางศาสนาและเพศวิถีของตนได้เป็นอย่างดี ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง แหล่งอำนาจ ความรู้ และปัจจัยทางครอบครัว หลายคนปกปิดตัวตนหรือเปิดเผยเฉพาะกับบุคคลใกล้ชิดเท่านั้น คนเหล่านี้เผชิญกับปัญหาคล้ายคลึงกับ LGBTI ในภูมิภาคอื่นๆ แต่จะเข้มข้นมากขึ้นในครอบครัวหรือชุมชนทางศาสนาที่เคร่งครัด ในกรณีที่เลวร้ายคือถูกกระทำความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ การบังคับแต่งงาน หรือต้องออกจากพื้นที่ บางรายไม่สามารถกลับบ้านได้ในกรณีที่ข้ามเพศซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสรีระร่างกาย ดังนั้น “ความเงิบ” หรือการไม่ปรากฏตัวตนในพื้นที่ทางการเมืองอีกแง่หนึ่งก็เป็นเครื่องมือสำคัญของคนเหล่านี้ รวมถึงชุมชนชายแดน

ใต้/ปาดานี เพื่อต่อรองประนีประนอมกับ LGBTI มุสลิมกับพื้นที่ทางศาสนา โดยในพื้นที่ไม่ทางการคนเหล่านี้ถูกยอมรับว่ามีตัวตนอยู่ และมีอิสระในการ “เป็นตัวของตัวเอง” ได้ในบางระดับ นอกจาก LGBTI ในวัฒนธรรมมลายูมุสลิมเองยังมีวัฒนธรรมย่อย (sub culture) เช่น มุสลิมที่เล่นดนตรี แต่งกายแบบบิฮิสเตอร์ แฟชั่นฮิญาบหรือเล่นกีฬาอย่างสเก็ตบอร์ด คนเหล่านี้ต่างถูกกันออกจากคุณค่ากระแสหลักและบางครั้งก็ถูกโจมตีจากกลุ่มเคร่งจารีตเคร่งศาสนาเช่นเดียวกัน

ความเข้มแข็งของอัตลักษณ์ชายแดนใต้/ปาดานีที่อิงกับชุดคุณค่ากระแสหลักของศาสนา ชาติพันธุ์ ภาษาและวัฒนธรรมด้วยการทำให้ “เข้มขึ้น” เป็นอัตลักษณ์เชิงเดี่ยว กลายเป็นดาบสองคมที่ทำให้การต่อสู้กับรัฐไทย - ซึ่งในแง่หนึ่งก็ต้องช่วงใช้อำนาจจากโลกภายนอกและคุณค่าสากลโดยอธิบายผ่านการถูกกดขี่และถูกทำให้เป็นชายขอบของตัวเองภายใต้หลักสิทธิมนุษยชนสากล - ถูกตั้งคำถามและอ่อนความชอบธรรมลงไป⁷⁰ ข้อท้าทายจึงมิได้เกิดขึ้นกับกลุ่มเชิดชูคุณค่าทางศาสนาและจารีตอนุรักษนิยมในพื้นที่นั้นเท่านั้น ทว่าภาคประชาสังคมชายแดนใต้ซึ่งที่ผ่านมาต่อสู้บนฐานของสันติภาพและการเรียกร้องสิทธิมนุษยชน แต่กลับเป็นกลุ่มที่โจมตีห้องเรียนเพศวิถีเสียเองทั้งที่ออกหน้าและที่สนับสนุนอยู่เบื้องหลังก็เผชิญหน้ากับความท้าทายอย่างมาก ดังที่ปกป้อง เลาว์ฉยศิริ ให้ความเห็นไว้ว่า

---

⁷⁰ อังคณา นีละไพจิตร กรรมการสิทธิมนุษยชน และสุณัย ผาสุก Human Rights Watch ร่วมกันตั้งข้อสังเกตนี้เมื่อนำเสนอใน panel discussion ณ สมาคมผู้สื่อข่าวต่างประเทศ (FCCT) วันที่ 22 มีนาคม 2560

“เหตุการณ์นี้ทำให้เห็นว่าบุคคลที่อ้างตัวว่าเป็นนักสันติวิธี ผู้นำชุมชน นักคิด มีความล้าหลังและมีความขัดแย้งกับตัวเองมากขนาดไหน โดยเฉพาะในการหยิบเลือกที่จะใช้ “สิทธิมนุษยชนบางเรื่อง” มาใช้เมื่อมีความเหมาะสมกับความเห็นของตัวเอง”⁷¹

สอดคล้องกับความเห็นของฐิตินบ โกมลนิมิ

“การถกเถียงเรื่อง “เพศวิถี” ครั้งนี้เป็นบทพิสูจน์มาก โดยเฉพาะ “ภาคประชาสังคมชายแดนใต้” ที่ชูคุณค่า “การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมและสันติวิธี” จะเปิดพื้นที่การทำความเข้าใจการอยู่ร่วมกันกับคนต่างวัฒนธรรม ต่างวิถีคิด ต่างศรัทธาอย่างไร...หากมีการขับไล่ออกนอกพื้นที่ ช่มชู้ หรือทำร้าย “พวกเขา” จะกลายเป็น “น้ำผึ้งหยดเดียว” ที่เป็นเหตุให้สังคมนอกจังหวัดชายแดนใต้ และนานาชาติ ทบทวนการหนุนเสริมวิถีต่อสู้ของคนในพื้นที่นั้นๆ”⁷²

ยิ่งกว่านั้น ยังเป็นที่น่ากังวลเมื่อภาคประชาสังคมชายแดนใต้ยังขาดความรู้และคู่มือเรื่องการเหยียดเพศ (sexism) การเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน (homophobia) และเกลียดกลัวอิสลาม (Islamophobia)

---

⁷¹ Pokpong Lawansiri, Comment in Facebook post of Thitinob Komalnimi, 11 กุมภาพันธ์ 2560 (08.43 น.), <https://goo.gl/QOy0RT> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560)

⁷² Thitinob Komalnimi, Facebook post, 10 กุมภาพันธ์ 2560 (15.19 น.), <https://goo.gl/QOy0RT> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560)

ทั้งนี้ ภายหลังจากถูกโจมตี ผู้เขียนถูกบอกว่าตื่นตกใจเกินไป ชายแดน
ได้มีได้เป็นอย่างดีพื้นที่อื่นที่มีบทลงโทษต่อ LGBTI การที่คนทำงานด้าน
สันติภาพมองว่าข้อกังวลใจต่อสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ “ตื่นตกใจเกินไป”
นั่นเองที่น่าตกใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนักกิจกรรมบางคนที่ใช้ข้อความ
แสดงความเกลียดชังและเหยียดเพศต่อผู้เขียนเสียเองโดยอ้างศาสนา
เป็นเหตุให้กระแสดกโลกวิสัยลามที่มีอยู่แล้วในสื่อสังคมออนไลน์ มี
ข้ออ้างในการโจมตีอิสลามและมุสลิมแบบเหมารวม และหนักขึ้นเมื่อ
ผนวกรวมกับปัญหาความรุนแรงของชายแดนใต้ที่มุสลิมถูกกล่าวหาใน
เชิงลบอยู่แล้ว⁷³ วิวาทะออนไลน์สามารถขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว ไร้
ขอบเขต ทั้งยังเสนอความเห็นและใช้ข้อความเกลียดชังได้อย่างเสรี⁷⁴
เป็นไปได้อย่างไรที่ผู้ที่ทำงานในพื้นที่ความรุนแรงจะไม่ทราบถึง
กระบวนการตั้งแต่ต้นทางอันอาจนำไปสู่ปลายทางของความรุนแรง
ซึ่งอาจเริ่มจากโลกออนไลน์สู่โลกออฟไลน์ได้ ทั้งนี้สื่อสังคมออนไลน์ได้
กลายเป็นพื้นที่ขัดแย้งใหม่ซึ่งมีนัยทางการเมือง⁷⁵ ที่อาจนำไปสู่ความ

---

⁷³ ผู้โจมตีอิสลามและมุสลิมชายแดนใต้ในกรณีนี้อาจจะไม่ได้สนับสนุน
สิทธิความหลากหลายทางเพศ ขณะที่ผู้ปกป้องห้องเรียนเพศวิถีอาจจะเป็นคนกลุ่ม
เดียวกันที่ปกป้องสิทธิในการนับถือศาสนาและอัตลักษณ์มลายูมุสลิม

⁷⁴ แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง ชี้ว่าชุมชนไซเบอร์มีลักษณะเฉพาะดังนี้ไม่มีใครรู้ว่า
ผู้แสดงความคิดเห็นคือใคร (anonymity) ไม่ต้องกังวลว่าสิ่งที่พูดไปจะไม่เหมาะ
สม ไม่ต้องกังวลว่าผู้อื่นจะมีน้ำเสียงหรือท่าทางอย่างไรต่อผู้แสดงความคิดเห็น แสดง
ความรู้สึกและความคิดเห็นได้โดยไม่มีการควบคุม สามารถ “ตีหัวแล้วกลับเข้าบ้าน
ได้ทันที” และเป็นพื้นที่แห่งความเท่าเทียมทางสถานภาพและอคติต่อกายภาพ ดู
แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง, “มุสลิมชายแดนใต้ความรู้สึกของชุมชนไทยเสมือนจริง,” (นำ
เสนอในเวทีคลังสมองเครือข่ายแก้ปัญหาคาเคใต้ ณ โรงแรมโนโวเทล เซ็นทารา
จังหวัดสงขลา 18 มกราคม 2552).

⁷⁵ เอกรินทร์ ต่วนศิริ ชี้ว่าพื้นที่ออนไลน์ “เป็นพื้นที่ของการความขัดแย้งพื้นที่
ใหม่ทางโลกของชนชั้นกลางที่ชอบท่องเว็บ และไม่ยอมที่จะศึกษาเข้าใจปัญหาที่

รุนแรงในพื้นที่กายภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งอันตรายจากผู้คนที่มีความเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน (homophobic)⁷⁶ หรือเกลียดกลัวอิสลาม (Islamophobic) ที่มักจะมีพฤติกรรมไม่อาจคาดเดา ยิ่งกว่านั้นความรับผิดชอบทางศีลธรรมต่อการกระทำที่ทำให้คนบางกลุ่มตกเป็นเป้าโจมตีและเสี่ยงอันตราย ก็ไม่ปรากฏในกรณีนี้ ซึ่งสะท้อนวัฒนธรรมการลอยนวลพ้นผิด (impunity) ของผู้มีแหล่งอำนาจทางสังคม

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าศึกษา คือ วิธีใช้เสียงและความเจ็บ (ซึ่งเป็นการส่งเสียงในรูปแบบหนึ่ง) เพื่อปรับ ลด และแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง เริ่มจาก “เสียงท้วงติง” อย่างต่อเนื่องจริงจังของนักวิชาการและนักกิจกรรมในช่วงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2560 เพื่อเรียกร้องให้หยุดใช้ข้อความแสดงความเกลียดชังต่อห้องเรียนเพศวิถี เป็นการสื่อสารในจังหวัดที่สำคัญมาก เนื่องจากเกิดขึ้นหลังจากมีความพยายามที่จะเข้าถึงตัวผู้เกี่ยวข้องกับห้องเรียนเพศวิถี ผู้เขียนเห็นว่า การส่งเสียงนี้ได้ช่วยยุติการกระทำดังกล่าวรูปแบบต่อมาคือ “เสียงที่สื่อสารกับคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่าย” การสื่อสารที่พยายามทำความเข้าใจคู่ขัดแย้ง เช่น บทสัมภาษณ์ “คุยหลังห้องเรียนเพศวิถี” ของชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560 พยายามฉายภาพความคิดของจุดยืนที่แตกต่าง ในที่นี้คือความคิดแบบเสรีนิยมและสิทธิมนุษยชนสากลกับอิสลาม เพื่อให้เห็นความ

เกิดขึ้น เพราะทุกอย่างตัดสินด้วยแค่ภาพก็เพียงพอ” เอกกรินทร์ ต่วนศิริ, “เรื่องชายแดนภาคใต้: บนโลกโซเชียล “youtube” [ต้น],” *Deep South Watch*, 26 พฤษภาคม 2552, <http://www.deepsouthwatch.org/node/304> (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2560).

⁷⁶ เช่น การฆาตกรรมชุลฮาซ มันนาน และ มาห์บับ โทนอย Blogger นักกิจกรรมความหลากหลายทางเพศในบังคลาเทศในเดือนเมษายน 2559 ซึ่งก่อนเกิดเหตุทั้งสองถูกข่มขู่ทางสื่อสังคมออนไลน์ ดู <https://goo.gl/84L4lu>

สำคัญ คุณค่า และข้อจำกัดของความคิดเหล่านั้น เสียงเช่นนี้มีผลดีต่อการลดระดับความรุนแรงของวิวาทะ มีความจำเป็นในสถานการณ์ที่ ยากจะหาข้อสรุปในเวลาอันสั้น การปล่อยให้ดำเนินต่อไปเพื่อหาคนแพ้/ ชนะอาจจะนำไปสู่ความรุนแรง ดังจะเห็นว่าภายหลังบทสัมภาษณ์นี้ บรรยายภาคใต้ผ่อนคลายอย่างรวดเร็ว น่าสนใจว่า “คุยหลังห้องเรียนเพศวิถี” มีชั้นเชิงและข้อมูลทางวิชาการซึ่งไม่่ง่ายที่จะทำความเข้าใจ แม้จะมีผู้ยอมรับว่าไม่เข้าใจ หากสิ่งสำคัญ คือ การรู้สึกถึงความคับข้องกังวลใจของตนได้รับการรับฟังและพูดแทนโดยผู้ใหญ่จากฝ่ายตน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ได้กลายเป็นตัวแทนของนักวิชาการมุสลิมที่สื่อสารอย่างมีหลักวิชาการและพยายามนำเสนอข้อมูลที่รอบด้านมากที่สุด ผู้เขียนเห็นว่าการที่กลุ่มที่โจมตีห้องเรียนเพศวิถีรู้สึกพอใจและยอมรับฟังการปราชัยเป็นช่องทางสำคัญที่ช่วยยุติความรุนแรง แต่อีกแง่หนึ่งก็ทำให้ข้อถกเถียงที่เกิดขึ้นหยุดชะงักกลางคันและไปไม่ถึงที่สุดซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตของเอกรินทร์ ต่วนศิริ⁷⁷ อย่างไรก็ตาม ข้อถกเถียงเกี่ยวกับอิสลามกับสิทธิมนุษยชน เสรีนิยม หรือความหลากหลายทางเพศ เป็นเรื่องใหญ่เกินกว่าจะหาข้อสรุปได้ในเวลาอันสั้น จำเป็นต้องศึกษาวิจัยและพัฒนาต่อไปในวงวิชาการไทยอีกยาวนาน ขณะที่การยุติเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ความรุนแรงเป็นความจำเป็นเฉพาะหน้าในช่วงเวลานั้น

ผู้เขียนพบว่ามีความพยายามสื่อสารกับคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่ายก่อนหน้านี้ “คุยหลังห้องเรียนเพศวิถี” เช่น “จดหมายถึงเพื่อนต่างศาสนาในสนามฟุตบอล” ของอสมมา มังกรชัย ทาง DSW ประชาไท และ Voice from Thais ระหว่างวันที่ 11-12 กุมภาพันธ์ 2560 บทความนี้พยายามชี้ให้เห็นถึงหลักการสำคัญของอิสลามในเรื่องสิทธิสตรี การรักเพศ

---

⁷⁷ เอกรินทร์ ต่วนศิริ, “มิใช่บทสนทนาเพศวิถี”

เดียวกันและหลักความเมตตา พร้อมกับพยายามอธิบายให้มุสลิมเข้าใจวิธีคิดและการทำงานบนฐานของสิทธิมนุษยชนสาระสำคัญและวิธีสื่อสารของบทความนี้คล้ายคลึงกับ “คุยหลังห้องเรียนเพศวิถี” แต่กลับไม่ถูกให้ความสำคัญเท่าที่ควรและไม่อาจหยุดยั้งความรุนแรงของการโจมตีห้องเรียนเพศวิถีในห้วงเวลานั้นได้ ผู้เขียนเห็นว่านอกจากห้วงเวลาที่เข้มข้นมากกว่า นี่คือภาพสะท้อนของมิติทางเพศและระบบอาวุโสในชุมชนมุสลิมรวมถึงสังคมไทยทั่วไปที่ผู้หญิง มีอาวุโสมีสถานะทางสังคมต่ำกว่า จะมีอำนาจในการพูด มีความน่าเชื่อถือและได้รับการรับฟังน้อยกว่าซึ่งเป็นเรื่องของแหล่งอำนาจหาใช่อยู่ที่เนื้อหาสาระหรือวิธีการสื่อสารแต่เพียงอย่างเดียว

แง่มุมต่อมาคือ “เสียงของความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด” เช่น “จดหมายถึงเบอร์ลิน” ของศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ และ “ผมรู้สึกไม่สบายใจ” ของชากีร์พิทักษ์คุมพล ซึ่งใช้น้ำเสียงที่เป็นการสื่อสารถึงผู้ฟังอย่างเป็นส่วนตัว มีการแสดงความเป็นห่วงกังวลใจ การทักท้วงและแนะนำฉันท์มิตรใกล้ชิดที่มีความเข้าใจอกเข้าใจต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้ที่โจมตีห้องเรียนเพศวิถี ขณะเดียวกัน มุมมองที่มีต่อห้องเรียนเพศวิถี ก็เป็นไปด้วยความเปิดกว้างและพร้อมที่จะโอบรับความท้าทาย ข้อเขียนทั้งสองเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่การโจมตีเริ่มขยายวงมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อเขียนของชากีร์ (ประกอบกับสถานะทางสังคมของเขา) เผยแพร่ออกมาในจังหวัดที่เหตุการณ์เริ่มบานปลายไปสู่การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เกี่ยวข้อง นับว่าเป็นจังหวัดและน้ำเสียงที่ช่วยลดปัจจัยของความขัดแย้งได้เป็นอย่างดี⁷⁸ ในแง่มุมต่อมาคือการพยายามยกระดับการโต้เถียงใน

⁷⁸ ความสัมพันธ์ส่วนตัวและการพูดคุยต่อหน้าฉันท์มิตรถูกนำมาใช้เพื่อคลี่คลายสถานการณ์นี้ด้วยเช่นกัน ระหว่างนั้นผู้เขียนพบปะกับนักกิจกรรมหลาย

สื่อสังคมออนไลน์ไปสู่การวิพากษ์เชิงวิชาการ มีนักวิชาการและนักสิทธิมนุษยชนอีกหลายท่านที่พยายามสื่อสารในเชิงหลักการ เพื่อแปรเปลี่ยนวิวาทะไปสู่การถกเถียงบนหลักการอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งข้อเขียนของมุฮัมหมัดอิลยาส ญูญาปริง และดาราณี ทองศิริน่าจะเป็นตัวอย่างที่ดี หากมีการพัฒนาการถกเถียงลักษณะนี้ต่อไปอาจจะช่วยคลี่คลายการขัดกันทางความคิด⁷⁹ และนำไปสู่ความรู้และข้อสรุปใหม่ๆ ที่มีประโยชน์ได้อีกวิธีหนึ่ง

การสื่อสารที่น่าสนใจที่สุดคือการใช้ “ความเจ็บ” ทั้งนี้ความเจ็บ คือการส่งเสียงชนิดหนึ่ง ความเจ็บที่จำแนกได้ คือความเจ็บที่สนับสนุนสันติวิธีการที่คนในเลือกที่จะเจ็บไม่เข้าร่วมวงโจมตี คือสัญญาของการไม่เห็นด้วยกับการใช้ข้อความแสดงความเกลียดชังหรือวิธีการโจมตีเช่นนั้น⁸⁰ ไม่ว่าจะเห็นด้วยกับห้องเรียนเพศวิถีหรือประเด็นความหลากหลายทางเพศหรือไม่ก็ตาม นอกจากภาคประชาสังคมชายแดนใต้จำนวนหนึ่งเลือกที่จะสื่อสารด้วยความเจ็บต่อกรณีนี้แล้ว ฝ่ายที่มีบทบาทสำคัญ อาทิ สถาบันทางศาสนา หรือกลุ่มติดอาวุธที่เห็นต่างจากรัฐ ก็รักษาทำที่และจับตาดูสถานการณ์โดยไม่เข้ามา

คนเป็นการส่วนตัว และทราบว่ามีการเคลื่อนไหวที่จะยุติการโจมตีห้องเรียนเพศวิถีด้วยการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการในกลุ่มต่าง ๆ

⁷⁹ น่าเสียดายที่บทความวิพากษ์กรณีห้องเรียนเพศวิถี “กรณีที่มีพบบอลหญิงในพื้นที่ความขัดแย้ง: สร้างสันติภาพหรือเพิ่มความขัดแย้ง” โดยอัลดุลสุกดินอะ ก็ใช้ทำที่การวิพากษ์บนฐานของหลักเหตุผล แต่ข้อถกเถียงกลับไม่ถูกพัฒนาต่อจากบทความนี้

⁸⁰ นักกิจกรรมและนักวิชาการในพื้นที่หลายคนไม่แสดงความเห็นในพื้นที่สาธารณะ แต่แสดงความห่วงใยและคอยให้การช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ เพื่อนมุสลิมในพื้นที่หลายคน กล่าวขอโทษต่อสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้เขียนและดาราณี

ร่วมวง ความเจ็บเหล่านี้ ทำให้กลุ่มโจมตีไม่มีแรงหนุน แต่ความเจ็บชนิดที่สอง คือกลุ่มที่สนับสนุนให้โจมตีห้องเรียนเพศวิถีด้วยข้อความแสดงความเกลียดชัง แต่เลือกจะผลักดัน ควบคุมและชี้นำอยู่เบื้องหลังโดยไม่เปิดเผยแสดงตัว ความเจ็บชนิดนี้อันตราย บ่อนทำลายบรรยากาศสันติภาพชายแดนใต้/ปาตานี เนื่องจากไม่ได้ต้องการหาทางออกของความขัดแย้งหรือหาทางแก้ปัญหาอย่างแท้จริง และมีส่วนสำคัญในการทำให้ความขัดแย้งขยายตัว

สุดท้าย การสื่อสารของ “ตัวละคร” ที่เป็นเป้าการโจมตีก็มีความสำคัญไม่น้อย ระหว่างที่ถูกใช้ข้อความแสดงความเกลียดชังและเหยียดเพศ ผู้เขียนและดาราณีพยายามใช้ทั้งความเจ็บ น้ำเสียงที่เป็นมิตร และการสื่อสารทั้งสองทางกับฝ่ายที่โจมตีและที่สนับสนุนใช้การชี้แจงอย่างเป็นทางการแทนการตอบโต้ รวมถึงพยายามประสานงานกับหลายฝ่ายเพื่อลดความขัดแย้งและป้องกันความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้น แม้ห้องเรียนเพศวิถีจะทำงานบนฐานของหลักสิทธิมนุษยชนสากล แต่เรากลับเห็นว่าเราไม่ใช่คู่ขัดแย้งในกรณีที่เกิดขึ้น กิจกรรมเหล่านี้อาจจะทำลายแต่ไม่ได้ยืนอยู่ตรงข้ามกับอิสลามหรือมลายูมุสลิมแต่อย่างใด เนื่องจากความคิดความเชื่อ การนับถือศาสนา การแสดงอัตลักษณ์ ภาษาและชาติพันธุ์ ล้วนเป็นสิทธิมนุษยชนที่ต้องได้รับการปกป้องเช่นเดียวกัน แนวคิดแบบสุดโต่ง (extremism) ซึ่งมีอยู่ทั้งในกลุ่มอนุรักษ์นิยมและเสรีนิยม ชนิดที่ลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกันและกันต่างหากที่เป็นปัญหาและนำไปสู่ความรุนแรง

5. บทสรุป

อัตลักษณ์เป็นแหล่งอำนาจชนิดหนึ่ง การสวมทับอัตลักษณ์ กระแสหลักหรือชายขอบในวัฒนธรรมแบบชายเป็นใหญ่ (patriarchy) ทำให้คนมีแหล่งอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน กรณีห้องเรียนเพศวิถีเผยให้เห็นการปะทะ ต่อกันต่อรอง และเบียดขับทำลายในมิติทางเพศที่เกิดขึ้นตลอดเวลา พื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานีจึงมิได้เป็นเพียงและมีอาจเข้าใจว่าเป็นพื้นที่ที่มีความขัดแย้งรุนแรงด้วยอาวุธจากอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างรัฐและผู้เห็นต่างเท่านั้น หากยังมีความซับซ้อนของความรุนแรงและการกดขี่ในหลายมิติทั้งภายนอก/ภายในที่ดำเนินควบคู่ไป ประเด็นความเท่าเทียมทางเพศหรือความหลากหลายทางเพศเป็น “ความขัดแย้งแฝง” ที่ดำเนินมายาวนานแล้วในพื้นที่นี้ซึ่งเกิดความรุนแรงขึ้นเป็นระยะ⁸¹หากพิจารณาภาพความขัดแย้งในเส้นเวลาตามแนววิเคราะห์ของจอห์น พอลเลเดอรัค⁸²กรณีห้องเรียนเพศวิถีคือความขัดแย้งแฝงที่ปะทุเป็นความขัดแย้งซึ่งมีการใช้ความรุนแรงและดำเนินไปอย่างต่อเนื่องระยะหนึ่ง ก่อนที่จะเกิดข้อตกลงเพื่อยุติความรุนแรงในกรณีนี้การปรากฏตัวของชัชววัฒน์ สถาอานันท์ ซึ่งใช้อำนาจในการ “พูดแทน” หรือสื่อสารถึงคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่าย แม้ไม่ใช่การสร้างข้อตกลงระหว่างคู่ขัดแย้งแต่อาจมีนัยยะที่พอจะเทียบเคียงได้ ข้อท้าทายสำคัญ

---

⁸¹ เช่น การบรรยายธรรมของบับลี อัลดุลเลาะห์มาน ที่มีข้อความแสดงความเกลียดชังต่อ LGBTI ดู “มนุษย์รักเพศเดียวกันชีวิตยิ่งกว่าสัตว์ อ.บับลี” ที่บรรณานุกรม หรือการโจมตีเรื่องแจกถุงยางอนามัยหรือการรณรงค์เรื่องเพศสัมพันธ์ปลอดภัยในพื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานีซึ่งเกิดขึ้นเป็นระยะ

⁸² จอห์น พอลเลเดอรัค, *พลังธรรมแห่งจินตนาการ ศิลป์และวิญญาณการสร้างสันติภาพ*, สดใส ชันติวพงษ์ แปล (นครปฐม: สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา, 2555), 94.

ที่สุดคือสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากนี้ เนื่องจากการพยายาม “ควบคุม” ย่อมนำไปสู่ความรุนแรง และการต่อสู้เชิงอัตลักษณ์จะดำเนินต่อไปไม่หยุดนิ่ง พร้อมทั้งเกิดการความขัดแย้งใหม่อยู่ตลอดเวลา การทำงานด้านสันติภาพชายแดนใต้จึงไม่อาจจะละเลยมิติของเพศวิถีและสิทธิมนุษยชนที่ค้ำประกันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน

กรณีห้องเรียนเพศวิถีทำให้การถกเถียงเรื่องเพศ สิทธิมนุษยชน และสันติภาพในชายแดนใต้/ปาตานีขยายขอบเขตออกไปอย่างไรก็ตามสิ่งที่ขาดหายไปท่ามกลางวิวาทะที่เกิดขึ้นนี้คือเสียงของคนชายขอบที่เป็นเจ้าของปัญหา เนื่องจากคนเหล่านี้ยังขาดอำนาจในการต่อรอง ขาดพื้นที่ปลอดภัยในการพูดถึงปัญหาและความต้องการของตัวเอง การถกเถียงจึงดำเนินไปเพียงระดับของหลักการ เต็มไปด้วยการใช้อำนาจตัดสินถูกผิดโดยไม่พิจารณาข้อมูลเชิงประจักษ์หรืออารมณ์สุขทุกข์อย่างมนุษย์ของคนชายขอบของชายขอบที่จำต้อง “เสียบ” และไร้ตัวตนมาโดยตลอด กรณีห้องเรียนเพศวิถียังช่วยให้เห็นกลไกการทำงานด้านสิทธิความหลากหลายทางเพศ ที่เชื่อมโยงตั้งแต่ระดับรากหญ้าจนถึงกลไกระดับชาติและระดับสากล ซึ่งจะขาดไปก็แต่กลไกภาครัฐและสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสที่ไม่ปรากฏว่ามีบทบาทหรือมาตรการที่ชัดเจนเพื่อรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์นี้มองจากมุมของผู้เขียนซึ่งอิงกับข้อมูลชุดหนึ่ง และกรณีนี้จะไม่อาจถือเป็นความสำเร็จได้ หากนำไปสู่ความรุนแรงเชิงกายภาพต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือมีผู้หนึ่งผู้ใดได้รับผลกระทบจากความรุนแรงทางตรง และน่าจับตาดูพัฒนาการหลังจากนี้ของภาคประชาสังคมและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องว่าจะจะเป็นไปในทิศทางใด ทั้งนี้เราไม่อาจจะ (และไม่ควร) ทำให้ความเป็นชายขอบถูกฝังกลบอยู่ในความเสียบที่ไร้ตัวตนตลอดไป เพราะนั่นคือการกดขี่คือ

ความไม่เป็นธรรม คือการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คนชายขอบจากทุกมิติควรมีพื้นที่ในการส่งเสียง และความเป็นจริงคือพวกเขาจะส่งเสียงดังมากขึ้นเรื่อยๆ เขาจะตั้งคำถาม เขาจะปฏิเสธ โจทย์สำคัญอยู่ที่ผู้ที่มีอำนาจควบคุมในฐานะผู้รักษาเขตชุกชุมค่ากระแสหลัก จะเปิดรับและสร้างพื้นที่ของการรับฟัง “เสียง” เหล่านั้นได้อย่างไร เพื่อนำไปสู่สังคมที่มีความเป็นธรรม เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกันและกัน และมีสันติภาพที่แท้จริง

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความ

- แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง. “มุสลิมชายแดนใต้ควมารู้สึกของชุมชนไทยเสมือนจริง.” นำเสนอในเวทีคลังสมองเครือข่ายแก้ปัญหาภาคใต้, โรงแรมโนโวเทล เซ็นทารา, จังหวัดสงขลา, 18 มกราคม 2552.
- เลเดอร์ค, จอห์น พอล. *พลังธรรมแห่งจินตนาการ ศิลป์และวิญญาน การสร้างสันติภาพ*. แปลโดย สดใส ชันติวพงษ์. นครปฐม: สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา, 2555.
- Carastathis, Anna. “Basements and Intersections.” *Hypatia* 28, no. 4 (2013): 698-715.
- Carastathis, Anna. “Reinvigorating Intersectionality as a Provisional Concept.” In *Why Race and Gender Still Matter: An Intersectional Approach*, edited by Goswami, O’Donovan and Yount, New York: Routledge, 2014.
- Garry, Ann. “Intersectionality, Metaphors, and the Multiplicity of Gender.” *Hypatia* 26, no. 4 (2011): 826-850.
- Macy, J and Brown, Young. *Coming Back to Life: Practices to Reconnect Our Lives, Our World*. Gabriela Island, BC: New Society Publishers, 1998.
- Starhawk. *Truth or Dare: Encounters with Power, Authority, and Mystery*. San Francisco: Harper, 1987.
- Starhawk. *Webs of Power: Notes from the Global Uprising*. Gabriela Island, BC: New Society Publishers, 2003.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

กลุ่มด้วยใจ. “แถลงการณ์เรื่อง ราชการ ก(ล)างเมือง ตอน ห้างเรียนเพศวิถึ.” *Deep South Watch*. 11 กุมภาพันธ์ 2560. <http://www.deepsouthwatch.org/node/10279> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

โชคชัย วงษ์ธานี. “ถึงพี่น้องมุสลิมและพี่น้องเพื่อนต่างศาสนิกร่วมสังคมนปาดานีทุกท่าน ที่อ่านโพสต์ของผม.” *Deep South Watch*. 11 กุมภาพันธ์ 2560. <http://www.deepsouthwatch.org/node/10277> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

ชากี๋ย พิทักษ์कुมพล. “ผมรู้สึกไม่สบายใจ.” *Deep South Watch*. 11 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/EgUEWA> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

ดารารณี ทองศิริ. “จดหมายเปิดผนึกถึงเพื่อนนักวิชาการและนักกิจกรรมกรณึ่ห้างเรียนเพศวิถึ.” *Deep South Watch*. 11 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/7zqMtG> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

ดารารณี ทองศิริ. “จดหมายเปิดผนึกถึงอาจารย์มุฮัมหมัดอิลยาซ หล้าปริง.” *Deep South Watch*. 15 กุมภาพันธ์ 2560. <http://www.deepsouthwatch.org/node/10303> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560).

ดารารณี ทองศิริ. “ฟุตบอลเพื่อสันติภาพและความเท่าเทียม ตอนที่ 1 จุดเริ่มต้นของ Buku Football Club.” *Blogazine*. 22 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/CnnzNa> (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2560).

- นวนน้อย ธรรมเสถียร. “ฟุตบอลหญิง เพศสภาพ และพฤติกรรมในการ
สื่อสาร: อีกครั้ง” *Deep South Watch*, 11 กุมภาพันธ์ 2560.
<http://deepsouthwatch.org/node/10278> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15
กุมภาพันธ์ 2560).
- ประชาไท. “นักกิจกรรมเรียกร้องแลกเปลี่ยนเรื่องความหลากหลายทาง
เพศพื้นที่ชายแดนใต้อย่างสร้างสรรค์.” *ประชาไท*. 11 กุมภาพันธ์
2560. <https://prachatai.com/journal/2017/02/70042> (สืบค้น
เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).
- พระวรธรรม. “บันทึกความเคลื่อนไหว กรณีห้องเรียนเพศวิถีบูคูกับคำ
สอนอิสลาม.” *Teenpath*. 28 กุมภาพันธ์ 2560. [http://www.
teenpath.net/content.asp?ID=21418](http://www.teenpath.net/content.asp?ID=21418). (สืบค้นเมื่อวันที่ 28
กุมภาพันธ์ 2560).
- ไพศาล ลิขิตปรีชากุล. “เพศสภาพ เพศวิถี และสิทธิมนุษยชน ล้วนเป็น
องค์ประกอบของสันติภาพ.” *Deep South Watch*. 10 กุมภาพันธ์
2560. <https://goo.gl/NjEqgx> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์
2560).
- มูบารัด สาและ. “เรามองเราพูด แต่เราไม่ได้คิด?” *Deep South Watch*.
11 กุมภาพันธ์ 2560. [http://www.deepsouthwatch.org/
node/10280](http://www.deepsouthwatch.org/node/10280) (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).
- มูฮัมหมัดอิลยาส หลู่ปริง. “จดหมายส่วนตัวถึงอาจารย์อันธิมาและ
ทีมงานสร้างสารคดีห้องเรียนเพศวิถี.” *Deep South Watch*. 14
กุมภาพันธ์ 2560. [http://www.deepsouthwatch.org/
node/10296](http://www.deepsouthwatch.org/node/10296) (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

วินัย ตะหีลัน. “เกย์เกิดจากพันธุกรรมหรือสภาพสังคม?.” *Deep South Watch*. 9 กุมภาพันธ์ 2560. <http://www.deepsouthwatch.org/node/10264> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2560).

ศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ. “จดหมายจากเบอร์ลิน.” *Deep South Watch*. 10 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/94QXZp> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

ศุภชัย ใฝ่ระวังสถานการณจังหวัดชายแดนภาคใต้. “คุยหลังห้องเรียนเพศวิถี กับ ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์.” *Deep South Watch*. 19 กุมภาพันธ์ 2560. <http://www.deepsouthwatch.org/node/10319> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560).

สุทธิชัย งามชื่นสุวรรณ. “ห้องเรียนเพศวิถี ปังแจก ชุมชนและสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้.” *กรุงเทพธุรกิจ*. 16 กุมภาพันธ์ 2560. <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/640360> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560).

สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. “ร้านหนังสือกับห้องเรียนเพศวิถี.” *โลกวันนี้*. 21 กุมภาพันธ์ 2560. <http://www.lokwanee.com/web2013/?p=258674> (สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2560).

สุรพศ ทวีศักดิ์. “เรื่อง (ไม่) ละเอียดอ่อนของศาสนาและเพศวิถี.” *ประชาไท*. 12 กุมภาพันธ์ 2560. <https://prachatai.com/journal/2017/02/70050> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560)

อสมามังกรชัย. “จดหมายถึงเพื่อนต่างศาสนิกในสนามฟุตบอล.” *Deep South Watch*. 11 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/d5n7vb> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

- อันธิมา แสงชัย. “ห้องเรียนเพศวิถีสอนอะไร.” *Deep South Watch*. 12 กุมภาพันธ์ 2560. <http://www.deepsouthwatch.org/node/10285> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560).
- อับดุลเราะฮ์มานมูเก็ม. “โลกไม่แคบ ใจไม่แคบ แต่เราคับแคบที่จะเรียนรู้ความต่างของกันและกัน.” *Deep South Watch*. 10 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/ISC0DM> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).
- อับดุลสุโก ดินอะ. “กรณีที่มีฟุตบอลหญิงในพื้นที่ความขัดแย้ง: สร้างสันติภาพหรือเพิ่มความขัดแย้ง.” *Deep South Watch*. 8 กุมภาพันธ์ 2560. <http://www.deepsouthwatch.org/node/10258> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2560).
- เอกรินทร์ ต่วนศิริ. “เรื่องชายแดนภาคใต้: บนโลกโซเชียล “youtube” [ต้น].” *Deep South Watch*. 26 พฤษภาคม 2552. <http://www.deepsouthwatch.org/node/304> (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2560).
- เอกรินทร์ ต่วนศิริ. “มิใช่บทสนทนาเพศวิถี.” *Patani Forum*. 20 กุมภาพันธ์ 2560. <http://www.pataniforum.com/single.php?id=662> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560).
- Ashayagachat, Achara. “Tolerance tough when injustice lingers.” *Bangkok Post*. February 14, 2017. <https://goo.gl/thvB8d> (accessed February 15, 2017).
- Piriya, Attapon. “อิสลามในเพศที่สามสู่การทบทวนปัญหาเหนือเขตแดนสมมุติ.” *Google+*. 26 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/XooFu7> (สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2560).

Prachatai, "Academics defend LGBT activists over football club strife in Deep South." *Prachatai English*. February 14, 2017. <http://prachatai.org/english/node/6921> (accessed February 14, 2017).

Sea Slow. "สื่อนอก-สื่อใน/ จุดอ่อน-จุดแข็ง การสื่อสารชายแดนใต้." *Deep South Watch*. 12 กุมภาพันธ์ 2560. <http://www.deep-southwatch.org/node/10291> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560).

ข้อความ การแสดงความคิดเห็น และบันทึกในสื่อสังคมออนไลน์

Dulasa, Suhaimee. Facebook post. 9 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/RbOHXX>.

Eawsakul, Thanapol. Facebook post and picture, 10 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/OHY18b>.

Hannan, Hunn. Comment in Facebook post of Chokchai Wongtanee. 9 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/rllluk>

Hannan, Hunn. Facebook post. 9 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/bsgf47>.

Jory, Patrick. Comment in Facebook post of Thanapol Eawsakul. 10 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/OHY18b>

Jeamteerasakul, Somsak (แปล). *Patrick Jory's comment*. Comment in Facebook post of Pimsiri Mook Petchnamrob. 11 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/sNnyk9>

Khongkachonkiet, Pornpen. Facebook post. 13 กุมภาพันธ์ 2560.
<https://goo.gl/z1KLz4>.

Komalnimi, Thitinob. Facebook post. 10 กุมภาพันธ์ 2560.<https://goo.gl/QOy0RT>.

Kooyaï, Kusuma. Comment in Facebook post of Anticha Sangchai. 11 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/mZWE4A>.

Lawansiri, Pokpong. Comment in Facebook post of Thitinob-Komalnimi. 11 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/QOy0RT>

Neelapaijit, Angkhana. Facebook post. 11 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/Xo1aSx>.

Patani, Awan. Facebook post. 9 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/X5Pfhk>.

Saipanya, ThanyatornCincin. Comment in Facebook post of ChokchaiWongtanee, 9 กุมภาพันธ์ 2560.<https://goo.gl/rll-luk>.

Salle, Monsour. Facebook post. 8 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/WpfRv6>.

Sawangasuk, Atukkit. Facebook post. 12 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/brtTBh>.

Siripatana, Adil. Facebook post. 10 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/BFZ35E>.

Thongsiri, Daranee. Facebook post. 11 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/rcrSdz>.

Wongsurawat, Wasana. Facebook post. 11 กุมภาพันธ์ 2560.
<https://goo.gl/LBJ00W>.

Wongtanee, Chokchai. Facebook post. 9 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/rllluk>.

Wongtanee, Chokchai. Facebook post. 11 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/liqedE>.

ภักดิ์ วีระภาสพงษ์. Facebook post. 11 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/e34MFC>.

สุรพศ ทวีศักดิ์. Facebook post. 14 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/3E4mHe>.

อามีน ลอนา. Facebook post. 9 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/r2z2Zr>.

คลิปวิดีโอออนไลน์

CitizenThaiPBS. “คุยหลังห้องเรียนเพศวิถี กับ ศ.ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์.” YouTube video, 48:55, 17 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/UJ8noG>.

Jom Voice. “องค์ความรู้เพศวิถีไม่ขัดหลักศาสนา หยุดทำลายค่าความเป็นคน.” YouTube video, 35:56, 12 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/A4dheq>.

Jom Voice. “ผู้ก่อตั้งห้องเรียนเพศวิถีเรียกร้องนักสันติวิธี 3 จว. ได้ยืนยันความปลอดภัย.” YouTube video, 16:41, 12 กุมภาพันธ์ 2560. <https://goo.gl/ocCx5t>.

Ikhwan, Nuruddin. “มนุษย์รักเพศเดียวกัน ชีวิตยิ่งกว่าสัตว์ อ.บับลี.” YouTube video, 2:31, 4 สิงหาคม 2558. <https://goo.gl/y5b6lv>.

